

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

ARTUR VASILEV

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Politici podnikatelé v Bulharsku a jejich strany

Bakalářská práce

Autor práce: Artur Vasilev

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené zdroje a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30.4.2024

Artur Vasilev

Bibliografický záznam

VASILEV, Artur. *Politici podnikatelé v Bulharsku a jejich strany*. Praha, 2024. 57 s.
Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut
politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Josef
Mlejnek, Ph.D.

Rozsah práce: 97629 znaků s mezerami

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na fenomén politických podnikatelů, personalizovaných stran a obchodního typu stran. Ve své práci se při zkoumání budu opírat o bussiness firm model, který předsatvili autoři Hopkin a Poalucciová a práce dalších autorů, kteří na tuto práci navázali, či se zabývali zkoumáním personalizovaných stran a budu je porovnávat s příklady dvou vybraných stran. Mým impulsem pro zvolení tohoto tématu bylo dlouholeté působení silně personalizované strany *Graždani za evropejskoto razvitie na Balgaria* – Občané za evropský rozvoj Bulharska, v čele s Bojkem Borisovem, která s přestávkami vládne v Bulharsku již 15 let. Během politické krize v roce 2021 způsobené mimo jiné rovněž neutěšenou situací okolo pandemie a silnou nespokojeností veřejnosti s dosavadním působením strany GERB, vstoupila na bulharskou politickou scénu nová silně personalizovaná strana – *Ima takav narod* – Je takový národ, zpěváka a televizního baviče Slaviho Trifonova. Tato strana zaznamenala rovněž velký úspěch, avšak nepřitáhla v akademické debatě mnoho pozornosti. Pro zasazení vybraných dvou stran do *bussiness-firm party* modelu, jsem s využitím dalších autorů vytvořil sérii hypotéz, pomocí kterých jsem strany zkoumal. Mým cílem bylo v práci popsat, jakým způsobem strany operovaly a do jaké míry odpovídají modelu strany typu firmy.

Klíčová slova

Bulharsko, političtí podnikatelé, bussiness-firm model of party organization, GERB, *Ima takav narod*, Bojko Borisov, Slavi Trifonov

Název práce

Političtí podnikatelé v Bulharsku a jejich strany

Abstract

This bachelor thesis focuses on the phenomenon of political entrepreneurs and the so-called *business firm party* model, that was described by the authors Hopkin and Paolucci, and other authors who were researching personalist parties or followed up the work of the authors in the landscape of Bulgarian politics. My impulse for focusing on this topic was the lasting rule of the GERB – *Citizens for European development of Bulgaria* that governed the country with small breaks for 15 years. During the political crisis of 2021 in Bulgaria, that was caused by the pandemic and a big wave of protests and disgruntlement against the other examined party in this thesis, a new highly personalized party - *Ima takav narod* – There is such a People, of the popular singer and television media performer Slavi Trifonov, entered the political arena. This party also saw great success, but has not managed to attract much attention in the academic debate. For researching said parties I created a series of hypotheses, through which I observed them. My aim in the thesis was to describe how the parties operated and to see the extent to which they fit the *business-firm* model.

Keywords

Bulgaria, political entrepreneurs, business-firm model of party organization, GERB, *Ima takav narod*, Boyko Borisov, Slavi Trifonov

Title

Political entrepreneurs in Bulgaria and their parties

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Josefu Mlejnkovi, Ph.D. za jeho věnovaný čas, ochotu a cenné rady, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Zároveň chci tímto poděkovat své rodině a svým přátelům, kteří mě v průběhu práce podporovali.

Obsah

Úvod.....	1
1. Teoretický úvod.....	2
1.1 Metodologie.....	10
2. Strana GERB.....	13
2.1 Původ a vznik politické strany.....	13
Shrnutí.....	15
2.2 Média.....	16
Shrnutí.....	18
2.3 Členské základny, územní struktury , stranická organizace.....	19
Shrnutí.....	22
2.4 Ideologické ukotvení.....	23
Shrnutí.....	25
2.5 Závěrečné shrnutí – GERB.....	27
3. Strana Ima takav narod.....	29
3.1 Původ a vznik politické strany.....	29
Shrnutí.....	30
3.2 Média.....	31
Shrnutí.....	34
3.3 Členské základny, územní struktury a stranická organizace.....	35
Shrnutí.....	37
3.4 Ideologické ukotvení.....	38
Shrnutí.....	40
3.5 Závěrečné shrnutí – Ima takav narod.....	41

4. Závěr.....	43
Summary.....	47
Zdroje literatury.....	51
Online zdroje.....	56

Úvod

Politická krize v roce 2021 uvrhla Bulharsko do několika po sobě-jdoucích předčasných voleb. Stávající hegemon bulharské politické scény, personalizovaná strana GERB – *Občané za evropský rozvoj* v čele s Bojkem Borisovem se ocitla v těžké pozici a země prošla vlnou masových protestů proti Borisovově vládě. Jedna ze stran, která využila této situace byla další silně personalizovaná strana *Ima takav narod* – *Je takový národ* baviče, zpěváka a moderátora Stanislava Trifonova. Strany které proti sobě v tomto období stály, mají však zároveň velmi podobný začátek. Strana GERB Bojka Borisova vznikla v období vyčerpání politické nabídky v Bulharsku, po neúspěchu strany Národní hnutí Simeona II. které narušilo soubor levicového a pravicového bloku, který definoval bulharské politické prostředí v 90. letech 20. století. Jelikož jsou obě strany definované svými lídry – zakladateli a jsou silně personalizované, rozhodl jsem se prozkoumat jejich fungování blíže. Při bližším zkoumání zjistíme, že personalizované strany nejsou ničím neobvyklým v politice posledních dekad. Jako jeden z typických příkladů se nabízí italská Forza Italia, miliardáře Silvia Berlusconiho. Na základě této strany, koncipovali autoři Hopkin a Paolucci takzvaný *business-firm party* model, na který dále navázali i další autoři. Cílem mé práce bude zasadit tyto dvě strany do modelu kteří autoři představili. S pomocí odborné literatury navazující na toto zkoumání jsem v metodologické části představil sérii hypotéz, u kterých hodlám zkoumat, do jaké míry jí odpovídají vybrané dvě strany. Zejména se zaměřím na začátky strany, roli jejich lídra při zakládání strany, jeho prezentaci v mediálních prostředcích či jejich kontrola, vnitrostranické fungování stran a v neposlední řadě jejich ideologické ukotvení. Při své práci rovněž využiji svou znalost bulharštiny. Prostředí bulharské politiky a vybraných dvou stran nabízí ještě mnoho otázek které nebyly v soudobé akademické debatě zkoumány. Věřím, že má práce bude přínosem a nabídne nový pohled na personalizované strany v bulharské politice.

1. Teoretický úvod

V této části práce představím teoretická východiska, která budou klíčová pro potřeby mé práce. Shrnu v úvodu této části historický vývoj stranických typologií a popis termínu „politický podnikatel“, za pomoci příkladů které autoři popsali v pracích níže a dosavadní chápání procesů a způsobů personalizace politických stran. V druhé části představím metodologický rámec pomocí kterého hodlám zkoumat zvolené strany z prostředí bulharské politické scény.

Duverger (1954) typologizoval v první polovině dvacátého století rozdělení stran na kádrové a masové. Kádrové strany byly definovány hrstkou vlivných osobností které využívali svou pozici pro získání přízně voličů a jejich usazení v parlamentu. Oproti tomu masové strany se zaměřovaly na celé části společnosti, které sdružovala voliče které jistým způsobem definuje jejich sociální vrstva, pracovní sektor apod.

V průběhu druhé poloviny dvacátého století, začaly, do té doby klasické, masové strany ztrácet na popularitě. Pro voliče napříč demokraciemi západního světa začalo být méně atraktivní účastnit se politického dění skrze členství ve straně. V průběhu proměňujícího se stranického systému definoval Kirchheimer (1966 : 177) takzvané catch-all strany. U těchto typů stran význam ideologických prvků a sociální skupiny již nebyl tak silný a tyto strany se spíše zaměřily na problémy a témata, která rezonovala mezi širšími skupinami voličů.

Hopkin a Paolucci (1999) představili ve své práci nový typ strany, stranu typu firmy neboli *business-firm model of party organization*. Jejich práce použila existující příklady strany Silvia Berlusconiho, Forza Italia a španělské strany Unie demokratického středu. Tyto strany se podle autorů odlišovaly dříve neviděnými prvky a to zejména v otázce jejího zakladatele. Rozdílem který ve své práci nastínili byla zejména neoddělitelnost strany od jejího lídra.

Z výše uvedených příkladů lze odvodit, že způsoby a přístupy jednotlivých politických podnikatelů se mohou velmi lišit. V některých případech jako nejznámější Forzy Italia vidíme širokou členskou základnu i místní struktury přibližující stranu na první pohled tradičním etablovaným stranám. Strana se stala skvělým příkladem pro autory, jelikož

se v ní snoubily znaky typické pro strany definovány svým lídrem a jeho komerčním zázemím.

Po ohromné diskreditaci tehdejších dvou politických stran, italské Křesťanské Demokracie a Socialistické strany Itálie se naskytla příležitost pro Berlusconiho politický projekt. Pro strany politických podnikatelů a jejich širší úspěch je vždy neúspěch nabídky dosavadní stranické struktury dobrým znamením. Jak dále rozebereme v této práci i v případě bulharského stranického systému pomohlo zkoumaným dvěma stranám vyprázdnění politické nabídky a dlouhodobá nespokojenost veřejnosti k jejich dalšímu úspěchu ve volbách.

Berlusconi představil na začátku 90. do té doby nevídaný profesionalizovaný marketingový projekt pro svou propagaci, kdy využil práce specialistů ze společnosti Pubitalia, kterou zároveň vlastnil. Berlusconi byl zároveň vlastníkem mediální společnosti Mediaset, pod kterou spadaly italské kanály *Canale 5* a *Italia 1*. Tyto kanály nabízely odlehčené seriály, filmy a zábavní pořady, které byly pro diváky atraktivní. Zároveň však umožňovaly Berlusconiho široký prostor pro vlastní prezentaci. Důležitým faktorem byla i Berlusconiho koupě sportovního fotbalového klubu AC Milán. Populární sport přitahoval své fanoušky a brzy vznikly klubové organizace, do kterých mohli zájemci vstupovat. Fakticky však tyto kluby neovlivňovaly stranu žádným způsobem vyjma mobilizace voličů, a zajištění dočasné loajality těchto členů jakožto budoucích voličů strany. Berlusconi tento aspekt poté byl donucen pozměnit a po prohraných volbách v roce 1995 na regionální úrovni vytvořil místní struktury připomínající více ty které známe z tradičních stran na lokální úrovni. Tyto struktury však byly dále omezeny na svém svobodném fungování.

Berlusconi po organizačních změnách stále udržoval silný neformální vliv na rozhodovací funkce strany. Podobné aspekty si popíšeme i v této práci na příkladu strany GERB. Berlusconi se pro autory Hopkina a Paolucciovou stal výborným příkladem strany „politického podnikatele,“. Obrovské finanční zázemí, silný neformální vliv uvnitř strany, do té doby nevídaná profesionalizace marketingové strategie, najímaní PR expertů ze svých firem a zejména úspěch strany v italské politice posloužily autorům jako námět pro nový typ strany.

Dalším uváděným příkladem v této práci byl španělský Svaz demokratického středu. Tato strana vznikla v roce 1977 v prostředí post-frankistického Španělska a zaznamenala svůj největší úspěch v tomto období. Jejím lídrem byl Adolfo Suárez, který byl po smrti Francisca Franca jmenován ministerským předsedou. Z této pozice zároveň o rok později inicioval první svobodné volby ve Španělsku po více než 40 letech.

V roce 1977 založil stranu *Unión de Centro Democrático* se kterou se účastnil voleb. Strana vznikla původně zejména jakožto politický projekt za účelem kandidatury Suaréze u voleb. Strana na rozdíl od Forzy Italia není až tak dobrým příkladem politického podnikatele v otázce osobních zdrojů. Nereformovaná státní správa poskytovala Suarézovi který byl již u moci přístup ke státní televizi, zdroje ke kampani a v neposlední řadě i přístup k průzkumům veřejného mínění skrze státní výzkumný institut *Centro de Investigaciones Sociológicas*. Strana byla silně centralizována okolo úzkého osobního kruhu Suaréze. Kampaň byla neobyčejně úspěšná také kvůli prezentaci Suarézovy osoby v televizním vysílání a profesionalizované marketingové kampaně.

Jedním z důvodů Suarézova úspěchu byl i fakt, že se stal v tomto období španělskou tváří změny, vzhledem k politické proměně. Od roku 1979 se však popularita strany dostala do recese a to zejména vlivem odeznění původního nadšení ve španělské společnosti. Stejná ideologická vágnost, která může pomoci politickým podnikatelům v reakci na aktuální problémy v tomto případě spíše Suarézovi uškodila vzhledem k aktuální společenské poptávce která si v té době žádala spíše jasné vize a kroky. (Hopkin, Paolucci, 1999: 319)

Ze Svazu demokratického středu si autoři odnáší spíše personální aspekt strany, silně centralizované vedení a budování mediální image v prostředí televize, které bylo to té doby svou efektivitou a provedením inovativní. Forza Italia Silvia Berlusconiho je pro autory extrémním (a tedy i lepším) příkladem strany politického podnikatele z důvodů uvedených výše.

Takováto strana byla lídrem založena, financována, a defacto ve všech klíčových otázkách řízena stejným způsobem, který známe z komerčního prostředí a role zakladatele jakékoli jiné, komerční firmy. Pro úspěch ve volbách lídři těchto stran

využívali experty právě z komerčního prostředí. Z jejich strany a z image zakladatele se stal produkt, který byl marketingově propagován jako kterýkoli jiný produkt v tržním prostředí. Tento postup se reflektoval i v otázce ideologického vymezení, kdy tyto strany neměly pevně ucelené ideologické narativy a namísto toho reagovaly na aktuální problémy a přizpůsobovaly svůj problém podle aktuální společenské poptávky, kterou sledovaly skrze průzkumy veřejného mínění a nálad ve společnosti.

Takovýto lídr se z podstaty vyhýbal širším členským základnám a územním strukturám, což však obzvláště v případě úspěchu nemuselo být pravidlem a tyto orgány mohly později vzniknout v rámci institucionalizace v čase, zejména v případě opakovaných volebních úspěchů. Tyto členské základny a územní struktury se ale i nadále neřídili principy které můžeme vidět u jiných, klasických politických stran. Právě tento moment je jedním z klíčových pro model obchodní strany, jelikož vnitrostranické principy se začínají podobat spíše funkci firmy, a hierarchické struktury kopírují firemní prostředí.

Zakladatel strany si tak ponechal dominantní pozici a v důležitých otázkách se strany tohoto typu řídily zejména jeho osobním názorem a vlivem. Stanovy těchto stran z podstaty strany mohou být více centralizované, nemusí však nutně přímo implikovat tuto výjimečnou moc. Důležitý je i neformální vliv lídra na stranu a její členy, což bývá zároveň doplněno jejich nízkou transparentností ať už v otázce financí či právě ve skutečném fungování vnitrostranických orgánů a vnitrostranické demokracie. Na tuto práci dále navázali další autoři s narůstajícím počtem silně personalizovaných stran.

Michelangelo Vercesi (2015 : 395) představil svůj koncept stran vlastníků, zejména v prostředí italské politiky, kde mezi ně vyjma Forzy Italia řadil například i Ligu Severu pravicově populistickou stranu, která úzce spolupracovala s Berlusconiho stranou od roku 2008. V tomto konceptu vyzdvihoval zejména vnitřní strukturu strany, která pomáhá lídrovi udržet si většinu moci ve straně ve svých rukou.

Případy z Latinské Ameriky, na které se zaměřil autor William Brandt (2014:

1) zkoumají strany které jsou finančně zcela závislé na již existující společnosti nebo byznysovém konglomerátu. Ve své práci je označil jakožto *corporation based parties*, neboli strany společnosti či korporátní strany. Rozdílem v případě situace představené autorem byla míra propojenosti s firmou, kdy nebyli využíváni pouze marketéři ale i samotná členská základna byla tvořena z velké části zaměstnanci a podobala se tedy

firmě samotné. Příkladem takové strany je například Demokratická změna (*Cambio Democrático*) Ricarda Martinelliho, který vlastnil síť supermarketů pod názvem Super 99. Tyto síť které majitel vlastnil po celé zemi se do kampaně zapojily jako kdyby se jednalo jen o další reklamu a kampaň byla tvořena z PR oddělení firmy.

Dalším zajímavým poddruhem stran politických podnikatelů se zabývali ve své práci Mazzoleni a Voerman (2017: 783). V ní se zaměřili na nizozemskou Stranu Svobody Geerta Wilderse a švýcarskou Ligu Ticiňanů. Tyto „strany,, se zcela vyhnuly budování jakékoli členské základny či územních struktur. Jejich jediným členem je v zásadě (mimo poradců a administrativy) zakladatel sám.

Z výše uvedených příkladů lze odvodit, že způsoby a přístupy jednotlivých politických podnikatelů se mohou velmi lišit. V některých případech jako neznámější Forzy Italia vidíme širokou členskou základnu i místní struktury přibližující stranu na první pohled tradičním etablovaným stranám. Na straně druhé vidíme strany které jsou zcela definovány politickým podnikatelem který je jejím jediným členem. Kopeček a Hloušek (2018) se ve své práci zaměřili na politické podnikatele z českého prostředí. Předmětem zkoumání byly čtyři české strany, konkrétně ANO, Věcí veřejné a dva politické projekty Tomia Okamury – Úsvit přímé demokracie a nejnověji SPD.

Mimo existence členských základen a územních struktur se zaměřili i na finanční zázemí lídra, ve své práci je rozdělili na „s firmou,, a „bez firmy,, Tedy zda daný politický podnikatel vlastní firmu – nebo jednoduše disponuje neobvykle velkými finančními zdroji, viz. Berlusconiho Fininvest. V opačném případě zda má daná osoba skoro žádné či pouze omezené zdroje. S využitím existujících příkladů stran naplňujících do určité míry metody politických podnikatelů vytvořili zároveň autoři tabulku která shrnuje rysy stran které se dají dle výše uvedených přístupů označit jako strany obchodní firmy.

Shrnutí hlavních rysů politické strany obchodní firmy

Genetický
původ Původ v soukromé iniciativě politického podnikatele, jehož zdroje, ať už jeho vlastní nebo jím kontrolované jsou pro vytvoření strany zásadní.

Organizace Centralizovaná struktura s dominantní pozicí lídra, ve vnitrostranických mechanismech uplatňování jmenovacích procedur místo volebních, vnitrostranická demokracie slabá nebo zcela chybí.

Malý význam členů a lokálních struktur.

Hlavní slovo při výběru stranické elity má lídr a jeho okolí ,
rekrutace stranického personálu mimo státní struktury.

Velký význam profesionálů, typicky volebních expertů a konzultantů,
používání marketingových technik a firemního (komerčního) zázemí
lídra,

nevýznamnost klasického stranického aparátu běžného u masových
stran.

Média Snadný přístup do médií nebo jejich přímá kontrola.

Ideologie,
volební
apely Tematická/programová a personální nabídka koncipována jako politický produkt, ideologická pružnost, voliči chápani jako konzumenti, volební trh s vysokou volatilitou, tedy vysokou přelétavostí voličů mezi stranami.

a prostředí

Zdroj: Kopeček, Hloušek „Já platím, já

rozhoduji,, (2018:20)

Předtím, než představím strany které mám za cíl v této práci zkoumat, je pro kontext prostředí bulharského stranického systému důležité představit ještě jednu stranu. Tou je Národní hnutí Simeona II. (Bulharsky: *Национално движение „Симеон Втори“*) která vznikla v roce 2001. Jejím lídrem byl Simeon II., celým jménem Simeon Borisov Saksburgogtski. Simeon II je syn bývalého bulharského cara Borise III. který zemi vládl od roku 1918 až do své smrti v roce 1943. Panovníkem se měl poté stát právě jeho syn, avšak v době jeho smrti bylo Simeonovi pouhých 6 let. Byl tedy zastoupen regentskou radou po dobu tří let do roku 1946 kdy se Bulharsko oficiálně stalo republikou.

V roce 1990 Simeon II. opět nabyl bulharského pasu, a v roce 1996 se poprvé od svého dětství vrátil zpět do Bulharska.

Tento návrat obzvláště v období 90. let a s tím spojeného konce socialismu bulharskou společností rezonovalo relativně silně. Na éru meziválečného období a období 2. světové války a roli cara Borise III. v ní je v Bulharsku obecně nahlíženo vesměs pozitivně čehož využil i Simeon II. Dosavadní rivalita mezi Bulharskou socialistickou stranou reprezentující levici a Svazem demokratických sil – pravicovou alternativou se postupně oslabil a umožnil Simeonovi uspět, když v roce 2001, založil své hnutí NDSV, se kterým drtivě zvítězil ve volbách a stal se premiérem. (Peeva 2001: 51)

Tato strana byla prvním silně personalizovaným projektem, ve které bylo možné spatřit prvky které budeme pozorovat i u dvou zkoumaných stran v této práci. Strana stále v počátku zcela na osobní iniciativě a charismatu Simeona II. Simeon II. odstartoval svojí kampaň proslovem v dubnu 2001, dva měsíce před parlamentními volbami. V době vítězství v těchto volbách neexistovaly žádné místní struktury či jakákoli širší stranická organizace a image strany stála zcela pouze na osobě Simeona. Simeon svoji prezentaci postavil zejména na dvou osách. Těmi byly jeho aristokratické způsoby a důraz na slušnost a dále historický sentiment nároku na vládu, který vyvstával z jeho role po smrti jeho otce. (Karasimeonov 2010: 128)

Strana rezignovala na budování místních struktur a spoléhala na tváře z blízkého okruhu osob okolo Simeona. Toto se ukázalo být problémem v momentě kdy se ve společnosti vyčerpalo původní nadšení z osoby Simeona. V následujících volbách v roce 2005 již strana viditelně začala ztrácet podporu a získala méně než polovinu hlasů které získala ve volbách v roce 2001. Strana poté vstoupila do koalice s Bulharskou socialistickou stranou, což dále odradilo pravicové a vzhledem k postavě Simeona i monarchistické sympatizanty. V roce 2009, již strana nezískala ani potřebná 4% pro vstup do parlamentu a Simeon II. záhy rezignoval na pozici předsedy strany.

Ve své práci se zaměřím na dvě bulharské politické strany, které jsou silně spojeny se svým zakladatelem/lídrem a kteří měli dominantní pozici v průběhu vzniku i následného fungování strany v bulharském stranickém systému. V práci hodlám zkoumat strany GERB (Graždani za evropejskoto razvitie na Balgaria – Občané pro Evropský rozvoj Bulharska) v čele s předsedou Bojkem Borisovem a ITN (Ima takav narod – Je takový národ) zpěváka a showbussinesmana Slaviho Trifonova.

Tyto strany jsem si zvolil pro potřeby své práce z následujících důvodů. Strana GERB je hegemonem bulharské politické scény. Od roku 2009 kdy začala první vláda GERBu se neúčastnila vlády pouze v letech 2013-2014 a poté během politické krize z roku 2021, kdy krátce ustoupila do opozice. Straně a jejímu lídrovi Borisovovi se navzdory všemu podařilo udržet až do dnešní doby dominantní pozici a nic nenasvědčuje tomu, že by se situace měla zásadně v blízké době změnit.

Druhá zkoumaná strana Ima Takav Narod Slaviho Trifonova, je zajímavá svým rychlým vzestupem a zároveň se jedná o jednu ze tří stran - vyjma Bulharské socialistické strany v roce 2013 a vládě Kirila Petkova z roku 2022, které se podařilo, byť na krátkou dobu sesadit Borisova z pomyslného trůnu bulharské politiky. Strana poté však již nebyla schopna dále kapitalizovat na svém krátkodobém úspěchu, a k dnešnímu dni se pouze s minimálním počtem zisku procent ve volbách drží s malým počtem poslanců v bulharském parlamentu. Zároveň se jedná o relativně novou stranu, která ještě nebyla dostatečně zkoumána ve stávající akademické debatě.

1. 1. Metodologie

Pro potřeby práce jsem zvolil sérii hypotéz které budu ověřovat s reálným fungováním a vznikem stran. Z odborné literatury výše která pojednává o personalizovaných stranách a zejména konceptu bussiness-firm party autorů Hopkina a Paolucciové, neboli strany typu firmy, či obchodní strany jsem se rozhodl pro konkrétní ukazatele. Tyto ukazatele se týkají hlavních aspektů které jsou v ideálním případě naplněny pro zjištění zda strana těmto znakům odpovídá. Jedná se o původ a vznik politické strany, existence či absence členské základny a územních struktur včetně jejich reálné funkce, vliv na mediální prostor či přímo vlastnění mediální společnosti lídrem-zakladatelem a vyprázdňenost ideologické složky strany, která nemá pevné ukotvení a může si i protirečit v čase. Práce se bude zaměřovat na časové období od vzniku prvního zkoumaného subjektu - strany GERB, tedy 2006 - současnost. Hypotézy budu prověřovat pomocí zdrojů týkajících se vybraných stran, kdy budu vycházet jak z dostupných zdrojů, kterými se strany samy prezentují, tak z prací které se již zaměřovali na jejich aspekty a dále i z informací dostupných v mediálním prostoru které mi pomohou identifikovat jednotlivé zkoumané prvky. V závěru jednotlivých zkoumaných pasáží, které budu pozorovat u zmíněných stran shrnu poznatky které v nich budeme moci sledovat a jakým způsobem odpovídají představeným hypotézám. V některých aspektech se dvě pozorované strany budou lišit proto budu pracovat v závěrečné části práce i s komparativní metodou. V závěru této bakalářské strany určím zda strany odpovídají bussiness-firm party modelu.

Původ a vznik politické strany

Jak vidíme ze znaků které jsou pro strany tohoto typu společné, klíčovým prvkem kterým se strany politických podnikatelů vyznačují je zásadní role zakladatele v začátcích strany. Pokud bude strana odpovídat těmto znakům, bude její hlavní tváří samotný zakladatel hnutí. Měl by tím tedy být předseda strany, který stranu založil a vychází z jeho soukromé iniciativy. Lídr strany typu firmy by měl být i její hlavní tváří a strana by měla být definována jeho osobou, spíše než myšlenkou jeho či její strany.

Dále se zaměřím zda-li a jakým způsobem využil svých prostředků a to jak v případě financí tak dále například personální zázemí osob z prostředí ve kterém podnikal.

H1: „Pokud má strana odpovídat konceptu strany typu firmy, je jejím zakladatelem v ideálním případě její současný lídr. Strana byla založena z jeho osobní iniciativy a definoval její podobu.,,

H2: „Zakladatel a lídr strany využil svých osobních prostředků k založení strany a k její další funkci. Jedná se v této otázce jak o finanční zdroje, tak i o neformální kontakty a osobní vliv.,,

Média

V otázce médií se zaměřím na několik aspektů. Nejdříve se soustředím na roli lídra/zakladatele v mediálním prostoru. Zakladatel může některá média přímo vlastnit, nemusí to však být podmínkou. Zaměřím se také na charakter prezentace lídra v médiích, charakter kampaní a najímání externích PR expertů.

H3: „Zakladatel strany má snadný přístup do mediálního prostoru. Vlastní mediální společnost, či je jeho přítomnost v mediálním prostoru ovlivněna jeho vlivem nad rámec ostatních veřejných osob.,,

H4: „V dané straně se angažuje velké množství vnějších expertů či PR specialistů z mediálního prostředí kteří mají zajistit lídrovi prezentaci.,,

Územní struktury a členské základny

Strana politického podnikatele se z principu vyhýbá tvoření širších členských základen a územních struktur. V případě delšího působení na politické scéně ale časem může docházet k budování územních struktur například pro angažování se ve volbách na komunální a regionální úrovni. Zaměřím se na existenci těchto struktur případně jejich reálného fungování vedle oficiálních stanov strany. V případě, že zakladatel členské základny a územní struktury, jsou i nadále silně ovlivňovány jeho působením.

H5: „Zakladatel se vyhýbá tvorbě členských základů a územních struktur, či je jejich vliv naprosto marginální a nemá na rozhodovací mechanismy ve straně prakticky žádný vliv.,,

H6: „Pokud v čase proběhne proces institucionalizace strany a tyto struktury vzniknou, zakladatel si nadále ponechá silný neformální vliv na tyto struktury a reálná demokracie v těchto strukturách bude silně potlačena ve prospěch zakladatele a nebude odpovídat reálným stanovám strany.,,

Ideologické ukotvení

Strany tohoto typu by neměly podle výše uvedených příkladů být jakkoli ideologicky ukotveny. Klíčem k jejich úspěchu je reakce na aktuální společenskou poptávku. Zároveň se u nich předpokládá vysoká volatilita voličů. Strana takového typu tedy musí být připravena zaujímat a měnit své postoje podle potřeby. U vybraných dvou stran se zaměříme na programové cíle a prvky, dále jak se měnily v čase a lídrovu rétoriku směrem k voličům.

H7: „Strana není hlouběji ideologicky ukotvena. Cíle strany jsou vágní a spíše reagují na aktuální problémy. Je ideologicky pružná, cíle a rétorika strany odpovídá aktuální společenské poptávce.,,

H8: „Strana nemá silné pevné jádro voličů, kteří stranu volí dlouhodobě a jsou ve volbách loajální.,,

2. Strana GERB

Strana GERB (*Grazhdani za evropskoto razvitie na Blgaria*) je v roce 2023 již stálíci bulharské politické scény. V této části práce hodlám zkoumat které vlastnosti „podnikatelských stran“, které jsou odraženy v odborné literatuře tato strana naplňuje. Pro potřeby práce využiji i veřejně dostupných stranických dokumentů a stanov. Zaměřím se na původní vznik strany, roli jejich členů, územních struktur, vlastnosti stanov a neposlední řadě i samozřejmě roli jejího zakladatele a dlouholetého předsedy Bojka Borisova.

2.1. Role Bojka Borisova při vzniku strany GERB

V úvodu se zaměříme a okolnosti vzniku této strany Jak ve své práci popsali Hopkin a Paolucci, (1999: 332) jedním z neodmyslitelných atributů strany typu firmy je důraz na hlavní pozici lídra strany, jejího zakladatele. Ve veřejné debatě i v povědomí většiny obyvatel tuto definici Bojko Borisov rozhodně splňuje. Jeho působení nemá v období po roce 1989 obdoby ať již kvůli četným skandálům či délky jeho aktivního působení na scéně bulharského stranického systému. Pokud chceme hovořit o straně GERB, musíme se nejdříve zaměřit na její hlavní tvář – jménem Bojko Borisov.

Pro účel této práce je nutné nejdříve krátce představit charakter Bojka Borisova a jeho působení před založením strany GERB, které mu dopomohlo k úspěchu jeho první vlády. V průběhu devadesátých let minulého století založil svou vlastní soukromou bezpečnostní společnost jménem IPON-1, která se soustředovala na ochranu VIP osob z bulharského prostředí. Boyko Borisov byl bodyguardem hned dvou velmi významných politických tváří. První z nich byl Todor Živkov - lídr socialistického Bulharska, který zemi vládl téměř celé období socialismu v letech 1954-1989. Se svou 35 let trvající vládou se jednalo se o jednoho z nejdéle vládnoucích lídrů v celém východním bloku.

V průběhu devadesátých let v Bulharsku podobně jako ve zbytku post-socialistických zemí probíhalo turbulentní období, během kterého můžeme zaznamenat nárůst korupce kriminality a organizovaného zločinu. Borisov jakožto majitel firmy zaměřující se na bezpečnost a osobní strážce měl k těmto strukturám blízko. Je zejména obviňován z úzké spolupráce s tehdejší společností „SIC,, (*Security Insurance Company*). Tato společnost byla sestavena z bývalých boxerů, policistů a členů bezpečnostních složek. Byla zahrnuta do organizovaného zločinu, od obchodu s narkotiky, krádeže aut až po účelné vraždy. Její hlavní tváří byl Vasil Iliev, který byl následně sám zavražděn střelnou zbraní v Sofii. (Angelov 2019: 10) Boyko Borisov vstoupil do Národního hnutí Simeon II. v roce 2001. Pro jeho zkušenosti z bezpečnostního prostředí.

Borisov měl za cíl bojovat právě za této vlády s organizovaným zločinem, který byl v této době v Bulharsku na svém vrcholu na pozici státního tajemníka ministerstva vnitra. Jedno z jeho prvních vystoupení v médiích, kde na sebe poprvé upoutal pozornost v očích veřejnosti bylo jeho vyjádření k situaci okolo tragické události v klubu pro mladistvé jménem „Indigo,, v Sofii. V tomto klubu došlo k úmrtí osmi nezletilých vlivem ušlapání kvůli nevyhovujícím prostorům podniku. (Vesti, 2001)

V roce 2005 byl opět zvolen do parlamentu jakožto poslanec, nicméně tuto možnost odmítl a rozhodl se kandidovat jako nezávislý na pozici starosty hlavního města Sofie, kam byl v roce 2005 zvolen. (Bankov 2020: 48) V roce 2006 zakládá sdružení s názvem GERB (erb v bulharštině), která je zkratkou pro v překladu: *Občané za evropský rozvoj Bulharska* - v kontextu vstupu Bulharska do Evropské Unie.

V prosinci téhož roku na základě výše zmíněného sdružení vzniká i oficiální politická strana pod stejným názvem. Borisov se však setkal v tuto chvíli s problémem, jelikož kvůli své funkci starosty hlavního města Sofie se nemohl stát předsedou strany.

Předsedou strany se v letech 2006-2010 stává Cvetan Cvetanov blízký spolupracovník Borisova. Cvetanov se netají důvodem pro své ustanovení předsedou a veřejně mluví o Borisovovi jako o „neformálním lídrovi,, strany GERB. Po skončení Borisova mandátu je zvolen na pozici předsedy strany GERB.

Cvetanov zároveň při jeho zvolení do pozice předsedy nijak neobstruuje a nepokusil proti Borisovovi kandidovat. Dalším potvrzením Cvetanovy funkce která měla pouze zástupný charakter do skončení Borisovova mandátu na pozici starosty je i fakt, že ačkoli byl při konání parlamentních voleb předsedou stále Cvetanov, na pozici premiéra

byl již před volbami určen Borisov. Vzhledem k nepřehlednému prostředí v tomto období v Bulharsku, je těžké určit přesnou šíři Borisovova majetku.

Shrnutí

Průvodní hypotéza která předpokládá osobní iniciativu lídra při založení hnutí se zde jednoznačně potvrzuje. Neziskové sdružení Občané za evropský rozvoj Bulharska, které se dále proměnilo v politickou stranu pod stejným názvem mělo původ v osobní myšlence Bojka Borisova a úzkého kruhu jeho spolupracovníků. Cvetan Cvetanov byl v počátku formálním předsedou pouze kvůli legislativním překážkám které neumožňovaly Borisovovi stát se bezprostředně předsedou strany, sám Cvetanov ho v průběhu své funkce ale označoval jako „neformálního lídra„. Po tomto období se Cvetanov stáhl z pozice a nepokusil se kandidovat proti Borisovovi při volbě předsedy, který na této pozici setrvává dodnes. Vzhledem k nepřehledné situaci a korupci v Bulharsku, obzvláště v době vytvoření strany GERB, se nedá s přesně určit jak široce využíval Borisov svých osobních zdrojů. Při vytváření strany pro něj ale byla velkou výhodou široká síť osobních kontaktů z komerčního prostředí a podnikatelských kruhů v průběhu 90-tých let.

2.2. Média

Rysem kterým se vyznačují političtí podnikatelé je výborná práce s marketingem a PR zaměřených na jejich vlastní osobu a stranu, s použitím externích expertů.

Borisov obzvláště v počátcích své strany velmi dobře pracoval se svým vystupováním v médiích, kde zaprvé využil své pověsti strážce zákona proti organizovanému zločinu a přitom si uchoval tvář „obyčejného člověka,, když běžně před kamerami využíval nespisovnou bulharštinu a v určitých případech i vulgarismy, což zřejmě dělal za tímto účelem záměrně. (Kementchedjhieva 2016: 7) Jeho snaha působit jako muž z lidu je ovlivněná i vymezením se proti před ním vládnoucímu Simeonovi II. který naopak působil až příliš aristokratickým dojmem.

Zajímavým úkazem v Borisově obzvláště ranné rétorice, je skutečnost že se v mediálních výstupech vymezoval proti klasickým politickým stranám a institucím, kdy podobně jako například Andrej Babiš, označoval parlament za „líheň korupce,, a politiky obecně za „lháře a podvodníky., Jeho anti-politická rétorika časem zmírnila, i díky délce působení GERBu a Borisova na bulharské politické scéně.

Výraznou přítomnost měli ve vládách Borisova i vnější nestraniční specialisté, nominováni do funkcí v parlamentu. V průběhu tří vlád strany GERB od roku 2009, celá jedna třetina všech ministrů (20) byli nestraniční specialisté. (Jovčeva 2020: 136)

U typu politických podnikatelů „s firmou,, se může jednat o přímou kontrolu médií jakožto součást jejich majetku. V případě Borisova je ale situace trochu složitější. Svoboda médií v Bulharsku byla vždy jedna nejnižších ve státech Evropské Unie. S využitím World Press Freedom Indexu k roku 2022 bylo Bulharsko na 92. místě ze 180 sledovaných států. (Reporters Without Borders, 2022). Jako jeden z indikátorů naklonění mediálního prostředí ve prospěch strany GERB je i výrazný pokles svobody médií od nástupu strany GERB. V roce 2008 těsně po založení strany GERB bylo dle indexu Reporters Without Borders (2008) Bulharsko na 59. místě V roce 2009 při první Borisově vládě již můžeme zaznamenat pokles v žebříčku na 68. příčku. Pokles dále pokračuje v roce 2010 (Reporters Without Borders) na 70 místo. Pokles vidíme až do

roku 2018 a 2019 kde Bulharsko skončilo až na 111. místě ze všech sledovaných států a zároveň nejnižší ze států Evropské Unie. (Reporters Without Borders).

Důvodů pro toto zhoršení svobody mediálního prostoru je hned několik. Jedním z nich je oligarchizace médií a strach části novinářů o podávání citlivých či kompromitujících informací o vysoce postavených postavách z bulharského veřejného prostoru. (Slavčeva, Petkova 2018: 1981)

Borisov však nevlastní média přímo, jedná se však v jeho případě o širokou síť neformálních osobních kontaktů v mediálních kruzích. Jedni z největších mediálních magnátů v zemi Deljan Peevski a bratři Domušievi jsou jeho otevřenými spojenci. V těchto médiích má Borisov příznivé prostředí pro jeho prezentaci a kritika jeho osoby je umírněná oproti nezávislým médiím. (Cunningham 2015: 127)

Peevski vlastní bulharskou komerční televizní stanici Nova, která patří k nejsledovanějším v zemi a vlastní přibližně 80 procent tištěných médií v Bulharsku. Proměny ve vedení se staly i ve společnosti BTV Media Group a obraz Borisova se v nich výrazně zlepšil. (Cooper 2021: 17) Borisov byl zároveň obviňován, zejména v začátcích své strany a objeovani se v médiích k nabízení úplatků novinářům od kterých tímto žádal aby byl v jejich reportážích představen v dobrém světle. (IPI, 2022: 16)

Zajímavým příkladem který umocňuje Borisovovu silnou pozici lídra je jeho působení na sociální síti Facebook. Zatímco Facebookový profil strany GERB má k roku 2024 přibližně 47 tisíc sledujících. její lídr Bojko Borisov má na svém profilu bezmála 320 tisíc sledujících. Na svém Facebookovém profilu zároveň velmi často využívá funkce živého vysílání. (Jovčeva 2020: 107) Skrze tento živý vstup Borisov komunikuje se svými příznivci a sledujícími. Jelikož je vysílání jeho osobní iniciativou, může se tak vyhnout složitým dotazům se kterými by se setkal v komunikaci s novináři v klasických mediálních prostředcích a může tak přímo a bez překážek komunikovat své názory a postoje přímo s voliči.

Shrnutí

Borisov mediální prostředky přímo nevlastní. Jeho možnosti vstupu do mediálního prostoru jsou ale výjimečné a usnadněné jeho spojenectvím s vlastníky velkých médií. Vzhledem ke korupci a nezdravému mediálnímu prostředí v zemi můžeme předpokládat, že výše zmíněná média jsou proto Borisovovi nakloněna. S příchodem strany GERB do prostředí politické scény Bulharska můžeme zároveň pozorovat výrazné zhoršení kvality mediálního prostoru, které kopíruje Borisovův vstup do politiky.

V otázce vnějších expertů vidíme tendenci ve straně GERB k výběru nestranických osob na velmi vysoké posty, obzvláště v otázce ministrů. Dá se předpokládat, že se Borisov tímto chrání před vnitrostranickým rozkolem, který by v případě člena strany s odlišnými představami u kterého si Borisov není jistý jeho loajalitou, mohl zvýšit svůj dosah a legitimitu skrze tuto funkci. Zároveň vnější specialisté nejsou spojeni s vnitrostranickým životem strany. Borisov osobně nevyužíval PR a marketingové specialisty ke své prezentaci do míry kterou budeme zkoumat v části práce zaměřující se na stranu Ima takav narod. Borisov se rozhodl pro řadu neformálních spojení z již existujícími bulharskými mediálními prostředky.

2.3. Členské základny, územní struktury a stranická organizace

V úvodu práce jsem shrnul, že jedním ze znaků strany typu firmy dle odborné literatury je nízký význam vnitrostranického aparátu, členů strany a územních struktur - pokud tedy nějaká strana zahrnuje. Struktura těchto stran je silně centralizovaná a rozhodnutí stojí přímo či nepřímo na politickém podnikateli. V následující části se zaměříme na jednotlivé orgány a jejich pravomoci. GERB se organizačně skládá z následujících orgánů: Předseda a zástupce předsedy, Výkonný výbor, Kontrolní komise a Národního shromáždění a Oblastních a Obštnských komisí. (Bulharsko je rozděleno na 28 administrativních oblastí, které se dále dělí na obce - obštiny). (GERB 2006)

Národní shromáždění strany GERB se svolává za účelem zvolení předsedy strany. Národní shromáždění strany GERB může být svoláno buďto Výkonnou komisí, či žádostí o svolání shromáždění alespoň jedné třetiny tzv. Oblastních organizací. Mandát předsedy strany je tříletý. V začátcích strany v letech 2006-2010 byl vzhledem k probíhajícímu mandátu Borisova, který byl v této době na pozici starosty hlavního města Sofie – formálně zvolen Cvetan Cvetanov. Od roku 2010 - doposud je na pozici předsedy Borisov, který byl ale i v minulosti skutečným lídrem. Předseda strany, se automaticky stává i předsedou Výkonné komise.

Výkonná komise se sestává z předsedy strany a dalších členů, kteří jsou voleni při Národním shromáždění. Původně měla Výkonná komise vyjma předsedy a jeho zástupce sedm, později osm členů. Tato Výkonná komise v čele s předsedou má velmi silné pravomoci na chod strany a jejich vnitřních záležitostech. (Kolev 2012: 52) Výkonná komise má mimo jiné právo svolávat či rušit zasedání všech orgánů strany GERB. Dále Výkonná komise rozhoduje o přijetí všech členů strany, vytváří kandidátní listinu do parlamentních a lokálních voleb, včetně kandidátů do Evropského parlamentu.

Velmi významný je vliv Výkonné komise na oblastní, případně obštnské (obecní) organizace. Výkonná komise má rovněž právo odvolávat i vedoucí Oblastních komisí. V takovém případě je na dobu 6 měsíců dosazen dočasný vedoucí Oblastní komise, dokud nedojde ke zvolení nového vedoucího. K tomuto kroku může Výkonná komise sáhnout v případě nedodržování rozhodnutí Národního shromáždění či Výkonné

komise, nekompetentnosti na pozici vedoucího, či z jakýchkoli důvodů které vyhodnotí Výkonná komise jako neslučitelné s hodnotami strany. Právě takto vágní vymezení důvodů které mohou vést k odvolání Oblastních a Obštnských vedoucích, má za následek v praxi nízkou autonomii místních struktur, které jsou odkázány na rozhodnutí ve Výkonné komisi.

Strana operuje silně centralizovaným způsobem, moc se soustřeďuje zejména ve Výkonné komisi. Navzdory formálnímu rámci strany má Borisov ve skutečnosti výjimečnou pozici ve vnitrostranické organizaci. (Smilov 2008: 19) Borisovova dominantní pozice se projevuje i zvoleným jazykem při projevech k veřejnosti či uvnitř parlamentu. Nahrávky z jednání s ministry a členy kabinetu napovídají, že narativ který Borisov nastaví při diskuzi určitého tématu se většinou neseťkává s žádným odporem a hovoří se svými spolustraníky spíše jako se svými zaměstnanci. Borisov velmi často také mluví o rozhodnutích strany či vlády jako o vlastních - tedy v 1. osobě jednotného čísla: („já zařídím, já postavím, dnes jsem dal parlamentu instrukce,“) apod.

Proces rekrutace do veřejných funkcí a stranické administrativy tak neoficiálně závisí zejména na osobním názoru Borisova. (Gurov, Zankina 2013: 6) Prostředí strany které je neformálně silně závislé na loajalitě a blízkosti k samotnému Borisovovi se negativně projevilo i při volbách do Evropského parlamentu. GERBem nominovaná Rumjana Želkova, byla jednou z osob udržující blízké vztahy s Borisovem v začátcích strany GERB a ministryní zahraničí během první Borisovovy vlády v letech 2009-2010.

Po kandidatuře do Evropského parlamentu byla však nucena odstoupit z důvodu nekompetentnosti pro danou pozici a špatnou jazykovou vybavenost. (Levitt, Kostadinova 2014: 536) Podobný případ nedostatku kompetence se opakoval i v případě Kaliny Ilijevové která byla nucena odstoupit z pozice ředitelky Státního zemědělského fondu, po tom, co nedoložila titul z Berlínské technické a hospodářské univerzity, kterým měla disponovat. (Gurov, Zankina 2013: 15)

V určitých případech Borisov také přímo osobně „úkoluje,, své stranické kolegy. Jednalo se například i o bývalého prezidenta Plevnelieva, který byl kandidátem strany GERB v prezidentských volbách 2011 a následně zvítězil. Po úspěšném hlasování o legislativě iniciované stranou GERB, která by umožnila stavbu skiareálu v Rílském pohoří následovaly v Sofii protesty ekologických hnutí i nařčení z podpory zájmových

skupin. Borisov proto nařídil Plevnelievovi aby zákon z pozice prezidenta vetoval. (Levitt, Kostadinova 2014: 536) Nesrovnalosti a zasahování do oficiálních procesů strany vysvětluje Borisov tím, že se snaží dělat vše co je potřeba pro stabilitu a vnější koherentnost strany. Je však zřejmé, že orgány strany jsou neformálně silně nakloněny ve prospěch Borisova ačkoli se prezentují jakožto postupující podle oficiálních stanov.

Můžeme pozorovat i silné osobní spojení mezi významnými tvářemi strany GERB, kteří jsou členy Výkonné komise. Tomislav Dončev, Jordanka Fandkova či Dimitr Nikolov kteří jsou členové Výkonné komise, stáli u zrodu strany GERB a počátek jejich politické kariéry je spojen s osobou Borisova. V této době ještě nemůžeme hovořit o ucelených územních strukturách a hlavní slovo při rekrutaci a jmenování měl Borisov sám. Tyto tři členy zároveň Borisov nominoval při kandidaturách na pozici starosty do měst Gabrovo, Burgas a Sofie.

Na pozici starosty Sofie po skončení svého mandátu v roce 2009 nominoval Borisov Fandkovu, kterou poznal během svého působení na pozici starosty, která zvítězila a setrvala na této pozici až do roku 2023 jakožto nejdéle působící starostka Sofie v historii. Dalším osobním kontaktem Borisova který je členem Výkonné komise, je Krasimir Velčev. S Velčevem se Borisov seznámil v roce 1998 při hraní tenisu. Původně měl být Borisovem jmenován jako jeho zástupce na pozici starosty Sofie ale tuto nabídku odmítl. (GERB, 2024)

Borisov si do čela strany GERB vybral osoby bez předchozích politických zkušeností. Za svoji politickou kariéru vděčí Borisovi, který výměnou za to chtěl získat do Výkonné komise loajální členy. Mnoho dalších významných členů strany GERB a zejména Výkonné komise jsou prakticky výlučně lidé kteří byli v osobním kontaktu s Borisovem ještě před vznikem strany GERB nebo v čase okolo jejího založení.

Shrnutí

Ačkoli se dle teorie Hopkina a Paolucciové měl politický podnikatel vyhýbat tvorbě širší členské základny a územních struktur, v tomto případě se tento předpoklad nepotvrzuje. Strana GERB ve svých začátcích stála zejména na osobní prezentaci Borisova, nicméně brzy se začala angažovat i na lokální úrovni.

Strana GERB má širokou členskou základnu a Borisov, již poučen osudem Národního hnutí Simeona II. které nebylo schopné dosahovat úspěchů v regionálních volbách vytvořil územní struktury a místní organizace. Strana je přítomna na místní úrovni v každém administrativním celku Bulharska a úspěšně se jí daří vítězit v regionálních volbách.

Druhá část hypotézy se naplňuje. Strana je silně centralizována ve prospěch lídra. Moc uvnitř strany se koncentruje v rukou Borisova a Výkonné komise. Orgán Výkonné komise je obzvláště silný a absence bariér mezi Výkonnou komisí a zbytkem strany umožňuje vedení zasahovat přímo do jednotlivých místních struktur strany. Rozhodnutí ve Výkonné komisi jsou ovlivněny i přítomností Borisova v ní, která díky jeho pozici ve straně připomíná často spíše schůze s firemního prostředí.

Výmluvný je i fakt, že každý člen Výkonné komise je osobním kontaktem Borisova z dob před založením strany, či vzápětí po jejím vytvoření. Můžeme tedy v kontextu práce tvrdit, že navzdory stanovám strany je uvnitř vnitrostranického prostředí důležitá zejména loajalita a blízkost k osobě Borisova.

2.4. Ideologické ukotvení

V této části zaměřené na stranu GERB se podíváme na ideologické ukotvení strany. U stran typu firmy se předpokládá větší ideologická pružnost a volnější vnější jádro voličů, které dává lídrovi větší prostor k adresování aktuálních problémů za účelem získání voličů. Ačkoli tedy populistické prvky nejsou nutně podmínkou pro tento typ stran, ve většině případů jsou logickým důsledkem podstaty takovéto strany.

Mezi lety 1990-2001 existovala v Bulharsku rivalita dvou hlavních stran, konkrétně mezi Bulharskou socialistickou stranou, která představovala levicové křídlo a na druhé straně pravicové liberální koalici pod názvem Sjednocené demokratické síly ve které hrála dominantní roli strana Svaz demokratických sil.

Toto rozdělení bylo narušeno až právě hnutím Simeona II. kdy poprvé výše zmíněné dva bloky nedosáhli v součtu ani na 50% hlasů. Po úpadku Simeonova hnutí NDSV se jako nový hegemon udržel až právě Borisovův GERB a se svojí nízkou mírou ideologických prvků a populistickou rétorikou ukotvil změnu hlavního veřejného diskurzu na elity versus lidé. (Zankina 2017: 61) Tento přechod zaznamenal úspěch i díky tradičně velmi nízké důvěře v instituce a politické elity v Bulharsku, která je ještě nižší než v ostatních zemích bývalého východního bloku u kterých také pozorujeme tento fenomén.

Zajímavostí v případě strany GERB je jeho relativně silná podpora Evropské Unie - samotná strana – alespoň po formální stránce vznikla na myšlence integrace do struktur EU. (Otova, Staykova 2024: 7) I když ideologické ukotvení stran typu firmy, spočívá zejména v reakci na současné problémy a na chápání problémů jako „děr na trhu“, které tematicky zaplňuje před volbami, často jsou strany jednoho muže obvykle kritické k Evropské Unii – či přímo euroskeptické, jako např. v tuzemsku strana SPD, v Nizozemí Strana pro svobodu a další. Borisov občas kritizuje Evropskou Unii v některých krocích, nezachází však nikdy do rétoriky která by otevřeně podrývala Evropskou Unii a vyvolávala otázky zda je výhodné v ní vůbec být.

Autoři zkoumající postoje šesti vládnoucích populistických stran k Evropské Unii v zemích bývalého východního bloku považovali GERB za nejvíce pro-evropskou stranu ze všech zkoumaných. GERB praktikuje formu „měkkého populismu,, jeho rétorika je mnohem méně radikální než jiných populistických stran. (Petrovič, Raos, Fila 2023: 277) Rétorika GERBu je proto postavena zejména na své proevropské orientaci a snaží se vzbuzovat dojem, že přibližuje Bulharské myšlenky kosmopolitní Evropy. V domácí politice ale hlubší ideologické vymezení nemá.

Borisov se snaží působit národovecky, ale nezachází do extrémů nacionalistických pravicových stran které se v průběhu let objevovaly v parlamentu. Strana má být oficiálně středo-pravá, Borisov se tak vymezuje se proti období socialismu, například výroky o tom že mu „komunisté zabili dědečka.,, Zároveň však také vyzdvihuje bývalého lídra socialistického Bulharska Todora Živkova, o kterém tvrdí, že to byl „bezpochyby velký muž.,, Strana tak má stále své ideologické ukotvení zejména v osobních vyjádřeních Borisova. To samé se ovšem vždy nedá říct o koaličních partnerech, které si GERB vybíral velmi pragmaticky za účelem podpory vlády a to z řad liberálních ale i krajně pravicových euroskeptických subjektů.

Straně GERB se ve volbách v roce 2009 podařilo získat téměř většinu v parlamentu - 116 z 240 křesel a vládnout v menšinové vládě. Ve svých dalších vládách ale již získání křesel pro stranu nestačilo k jednobarevné vládě. V roce 2014 došlo k vytvoření druhého Borisova kabinetu. Tehdy získala strana 84 křesel v parlamentu. Po vyjednávání o formě koalice byla stvrzena nová vláda kde hrála strana GERB dominantní roli. Došlo k podpisu koaliční smlouvy mezi stranou GERB a koalicí stran Reformní Blok (se získáním 23 křesel), která se skládala z pěti malých křesťansko-demokratických a liberálních stran.

S celkovým počtem 107 ze 121 křesel pro GERB a Reformní Blok potřebným k většině v parlamentu se vláda opřela o podporu dvou dalších subjektů, které však nebyly součástí vlády a přiklonili se pouze k její podpoře. Alternativa bulharského obrození - středolevicovou sociálně demokratickou stranou, vedenou bývalým bulharským prezidentem Pavranovem v letech 2002-2012 která se odštěpila od Bulharské socialistické strany a koalice stran Vlastenecká Fronta, která se skládala z vícero menších pravicových až krajně-pravicových subjektů. (Kostova 2024: 62) V roce 2017 se opakovala podobná parlamentní situace. GERB získal ve volbách 95 křesel a sestavil

vládu s krajně pravicovou koalici stran Sjedenocení patrioti - velmi podobnou a obsahující část stejných stran jako ve Vlastenecké frontě zmíněné výše.

GERB se v průběhu svého působení vyjma témat které rezonovaly kratší dobu, zejména vymezoval proti korupci a organizovanému zločinu. Výhodou pro Borisova samotného bylo v této otázce i to, že byl v průběhu života součástí bezpečnostních agentur a policie. Strana se hlásí formálně k odkazu křesťanské demokracie a identifikuje se jako středopravicová. Strana si ale nezakládá na antikomunismu který akcentoval právě například Svaz demokratických sil či Národní hnutí Simeona II. umocněného na základě jeho aristokratického původu a představuje spíše klasickou catch-all stranu. (Todorov 2010: 440)

Shrnutí

Strana GERB stála u svého zrodu výlučně na osobním charismatu Borisova, který stranu ideologicky formoval skrze svou prezentaci v médiích a jeho osobních vyjádření. Strana po svém průvodním úspěchu ve volbách v roce 2009 však – již poučena osudem Národního Hnutí Simeona II. – začala budovat širokou členskou základnu a místní organizace, které jí pomohly dosahovat úspěchů i na lokální úrovni.

Původní charismatickou auru, kterou Borisov přitáhl své první podporovatele, si uchoval i do současnosti svým nekorektním vystupováním a obecným jazykem který používá. Nicméně strana nezůstala pouze u anti-politických a protikorupčních hesel, které jí pomohly uspět na začátku. Po postupném úpadku strany Simeona II. který narušil dichotomii levicového a pravicového bloku v 90. letech 20. století, se mnoho voličů již nikdy nevrátilo k těmto dvěma celkům a velkou část z jejich hlasů přebral Borisov. Strana GERB však již nespolehá pouze na Borisova a obzvláště v posledních letech již vytváří elaborované volební programy namísto pouhé prezentace Borisovy osoby, který je však nadále hlavní tváří strany navenek ve volební kampani a stranických videoklipech. (GERB, 2024) (Jovčeva, 2020: 107)

GERB je typickou catch-all stranou, která se vydala cestou „měkkého populismu“, čímž se odlišuje od levicově zaměřené Bulharské socialistické strany na straně jedné a radikálních národně konzervativních stran a koalic jako například, Ataka, Vlastenecká

Fronta či Sjednocení patrioti na straně druhé. GERB se tak prezentuje jako umírněná strana, která je přijatelná pro pravicové a centristické voliče, kteří odmítají levicovou alternativu, avšak zároveň jsou pro nacionalistické strany příliš radikální. GERB ale zároveň pragmaticky vstupuje s menšími celky tohoto typu do vládních koalicí.

První část hypotézy, která předkládá absenci jakéhokoli ideologického vymezení již GERB dnes nenaplnuje. V začátcích byl Borisov a jeho prezentace v médiích jediným reálným „programem,, strany. V průběhu let však strana v otázce politického vymezení do určité míry opustila tento model a prošla institucionalizací a Borisov tak musí do určité míry brát při svém vyjadřování ohled na oficiální postoje strany GERB.

Straně GERB se zároveň, i díky tomuto, podařilo vytvořit silné voličské jádro které umožňuje straně dosahovat opakovaně velmi dobrých výsledků v bulharské politice. Tento moment však zároveň brzdí stranu v dramatických změnách svého narativu, typického pro strany politických podnikatelů. Toto však zároveň Borisovovi pomohlo například při politické krizi z roku 2021, kdy se opět vrátila ve volbách na první příčku v roce 2022. Druhá část hypotézy se tedy rovněž nenaplnuje.

2.5. Závěrečné shrnutí - GERB

Dle informací které jsem prezentoval výše, můžeme tvrdit, že strana *Graždani za Evropejskoto razvitie na Balgaria* částečně splňuje *bussiness – firm party model* který definovali Hopkin a Paolucci. Strana vyšla z osobní iniciativy jejího lídra a zakladatele, Bojka Borisova. Borisov se politické aktivity účastnil už v Národním Hnutí Simeona II. po které založil svou vlastní stranu. Vzhledem k netransparentním začátkům strany GERB není možné s jistotou určit, zda a do jaké míry Borisov stranu osobně financoval.

Jeho vstup na politickou scénu byl způsobem vyčerpáním dosavadní politické nabídky v Bulharsku, po narušení dichotomie levicového a pravicového bloku, po vstupu Simeona II. na pozici hlavní politické síly v Bulharsku. Po postupném úpadku tohoto hnutí Borisov využil situace která se mu naskytla a prezentoval se v médiích jako nekompromisní bojovník proti korupci a organizovanému zločinu a akcentoval zejména svou minulost v bezpečnostních složkách. Naopak silně odsuzoval všechny zbylé politické elity, které označoval jako součást problému, ačkoli byl též součástí politiky za vlády Simeona na pozici tajemníka Ministerstva vnitra.

Borisovo osobní charisma a prezentace v mediálním prostoru mu zajistili přízeň voličů, velkou osobní popularitu a vzhledem ke své funkci starosty hlavního města Sofie byl v moment formování strany nadmíru vystaven pozornosti veřejnosti. Vzhledem k zákonným překážkám delegoval svou pozici Cvetanovovi, nicméně stranu od začátku řídil Borisov sám. Přes neformální spojení s majiteli bulharských mediálních společností o kterých jsem hovořil výše se Borisovovi podařilo vytvořit si podklad pro udržení si svého pozitivního mediálního obrazu. Borisov zároveň začal být aktivní na sociálních sítích – zejména Facebooku v době jeho začínající popularity.

Borisov si jednoznačně ponechal velmi silnou pozici uvnitř strany. Rozhodnutí strany jsou v zásadě omezeny na rozhodnutí ve Výkonné komisi, kterou je Borisov také součástí. Cesta do Výkonné komise vede zejména přes osobní kontakt a projevenou loajalitu k Borisovovi, což dokazuje skutečnost, že do Výkonné komise se v průběhu let dostali prakticky výlučně jen lidé, které Borisov osobně znal před, či hned v začátcích fungování strany a vděčí Borisovovi ze jejich politickou kariéru. Místní organizace mají

volnost při rekrutaci členů a organizaci schůzí, nicméně vedoucí místních organizací mohou být kdykoli odvoláni Výkonnou komisí na základě vágně vymezených důvodů. Klíčová rozhodnutí strany a její směřování tak závisí na Borisovovi.

V otázce ideologického vymezení se přístup časem proměnil. Strana ze začátku neměla žádný hlubší program a ideologické směřování strany záviselo na osobních vyjádřeních Borisova v médiích, kdy akcentoval zejména problémy s korupcí a organizovaným zločinem, který se rozhodl zastavit. Pro další a dlouhodobé fungování strany ve volbách je však výhodné sestavovat program, který je čitelný pro voliče i případné koaliční partnery. V průběhu let tedy vznikly standardní politické programy a strana se vymezila oficiálně jako středo-pravá. Strana GERB i přesto stále naplňuje většinu atributů, které představili Hopkin a Paolucci ve své práci, zejména v otázce neotřesitelné pozice Borisova v čele, který v zásadě stranu řídí ve všech důležitých aspektech a její nadále její hlavní tváří a předsedou už 15 let.

3. Ima takav narod

Strana Ima takav narod je relativně novou stranou na bulharské politické scéně. Její počátek se datuje do roku 2020, kdy bulharský zpěvák, showbussinessman a bavič Slavi Trifonov zakládá svoji vlastní stranu. Jelikož na aspekty této strany ještě neexistuje mnoho odborných publikací, mým cílem bude rozšířit skutečnosti o této straně.

Pro potřeby práce je zároveň přínosné, že se zde nabízí srovnání zaujatých postojů oproti straně GERB kterou jsem zkoumal v první části. Obě strany jsou silně personalizované a v jejich vedení jsou charismatické osobnosti. Dále u počátku strany Ima takav narod stála dlouhodobá nespokojenost části bulharské společnosti se stranou GERB. Vznik strany je tak silně spojen s masivními protesty v Bulharsku v roce 2021, které uvrhli zemi na dlouhou dobu do politické krize spojenou s nezvládnutím krize pandemie koronaviru Covid-19.

3.1. Původ a vznik strany Ima takav narod

Slavi Trifonov, celým jménem Stanislav Todorov Trifonov, se pohybuje v bulharském veřejném prostoru již několik desetiletí. Na začátku 90. let 20. století se proslavil se svojí hudební kapelou s názvem „Ku-Ku Band,“, která je stále aktivní. Sám Trifonov popsal žánr své kapely jako „etno-rock,“. V ní kombinuje prvky moderní hudby a popových písní s vlasteneckými prvky. Některé písně kapely jsou zcela apolitické, v části z nich jsou však v textech apely na patriotismus, bulharský národ, lásku k vlasti, či se jedná o lidové folklorní písně, které jsou však přezpívány do žánru rocku a punku za doprovodu elektrických kytar. (Politico: 2021)

Strana Ima takav narod (v překladu „Je takový národ,“) byla založena 16. února 2020. Trifonov se krátce předtím pokusil stranu zaregistrovat pod jiným názvem a to „Njama takava država,“ (v překladu „Není takový stát,“). Tento název je zároveň i bulharským idiomem. Když se o nějaké věci tvrdí, že „není,“ je tím myšleno, že nemá obdoby, není jí rovno, většinou v posměšném a negativním slova smyslu. V češtině bychom mohli

tento původní název interpretovat a přeložit jako například „To se může stát jenom u nás.,, či sarkastické „To je tedy stát.,, Logem této strany se měla stát otevřená dlaň a v jejím středu dále vyobrazení bulharské trikolóry, červené, zelené a bílé.

Trifonov se nicméně s tímto názvem a logem dostal do problému s bulharskou legislativou. Konkrétně se jednalo o „Zákon o politických stranách,, který se zabývá vznikem, registrací, činnosti a ukončování existence bulharských politických stran. Části tohoto bulharského zákona (BTV Novinite: 2020) totiž zakazují zobrazování státního znaku a vlajky – bulharské či jiné, pro potřeby loga či celkově prezentace politické strany. Problémové bylo i samotné slovo „stát,, a charakter jeho užití v názvu, jelikož v další části tohoto znění stojí, že název a symboly strany zároveň nesmí odporovat dobrým mravům. Trifonov se po prohraném soudním řízení rozhodl pro konečný název „Ima takav narod,, čímž změnil znění ze slova stát na národ a rozhodl se pro jiné logo, které vyobrazuje pouze název strany na černomodrém pozadí. (ITN 2020) Trifonov vznik své strany oznámil rovněž na svých sociálních sítích i během svých pořadů na stanici 7/8 TV. Skrze tento kanál zároveň Trifonov komunikuje prakticky všechna svá poselství. Bližší zkoumání tohoto prvku jsem se rozhodl zařadit do části zaměřující se na média, která jsou v případě Trifonova naprosto zásadní.

3.1.1. Shrnutí

První část hypotézy se potvrzuje. Trifonov stranu osobně založil a vychází z jeho iniciativy. Samotný název strany je zároveň názvem jednoho z jeho hudebních alb a jeho osobnost je pro existenci strany zcela klíčová. Druhá část hypotézy se rovněž potvrzuje. Trifonov jednoznačně využil pro úspěch své strany svůj dostupný finanční kapitál a to jak své osoby jakožto populárního zpěváka, tak při prezentaci své strany, kdy své myšlenky výhradně komunikoval přes svůj soukromý televizní kanál, který využil jako prostředek voličské mobilizace.

3.2. Média

Slavi Trifonov je bezpochyby jednou z nejznámějších tváří v bulharském mediálním a společenském prostředí. Vyjma jeho hudební kariéry spojené se skupinou Ku-Ku Band, hlavní pozornost upoutal skrze televizní vysílání a to zejména díky svému nočnímu pořadu. Jeho pořad *Шоуто на Слави* – Slaviho show je naprostým fenoménem na bulharských televizních obrazovkách. Pořad se začal vysílat na konci roku 2000, a to vždy každý všední den v čase 22:30 až 23:30. Za svou bezmála dvacetiletou existenci na televizních obrazovkách má tento pořad celých 4176 hodinových epizod. Pořad se vysílal ve formátu *late-night show* a zahrnoval v hlavní roli Trifonova.

Dále kombinoval prvky tanečních vystoupení, vystoupení skupiny Ku-Ku Band, četné rozhovory s hosty, včetně všech významných politiků i prezidentů či *stand-up comedy* formát. Odlehčenost, nenáročnost a osobní charisma Trifonova pořadu zaručovala výjimečně vysokou sledovanost, pohybující se okolo 1,5 milionů sledujících denně, z bulharské celkové populace 7 milionů. Toto dělá z pořadu Slaviho show nejsledovanější televizní pořad v bulharské historii.

Trifonov na základě své popularity a úspěchu v showbusinessovém a zejména hudebním prostředí zakládá v roce 2001 společnost Sedem-osmi. Společnost zakládá vyjma Trifonova, Ljuben Dilov a Rosen Petrov. Ljuben Dilov, zakládá na konci roku 1996 svou vlastní stranu Hnutí dne Sv. Jiřího, populistickou a nacionalistickou stranu, na popud svého satirického politického pořadu *Canaletto*. (Bankov, Ghergina 2021: 309) Trifonov v se v tomto pořadu také objevuje, nicméně členem této strany se nikdy nestává.

Jeho vysoce populární pořad Slaviho show se vysílal na nejsledovanějším soukromém bulharském televizním programu BTV se kterou úzce spolupracovala Trifonova společnost Sedem-osmi. S touto společností se ohledně svého pořadu dostal Trifonov několikrát do sporu a to ohledně jeho osobní prezentace či hostů. Ve svém pořadu se totiž zaměřoval i na komentáře politických událostí a to jak z domácí či světové scény.

V epizodě Slaviho show z července roku 2015 (Slavishow, 2015) Trifonov během pořadu oznamuje, že se chystá začít se sběrem podpisů pro vyvolání referenda. V následujících měsících věnuje Trifonov mnoho vysílacího času k diskuzi daného

referenda. Před konáním referenda zval opakovaně do pořadu hosty, diskutoval s nimi jejich názory a prezentoval ty své. Referendum se konalo 6. listopadu 2016 a bylo spojeno souběžně s prezidentskými volbami. Finální podoba referenda se týkala tří otázek, s možností odpovědí ve formátu Ano - Ne. Slavi Trifonov byl jakožto iniciátor předsedou referenda. Konkrétní otázky v referendu zněly takto:

1. Podporujete zavedení volby poslanců do parlamentu za použití systému s absolutní většinou v dvoukolovém volebním systému?
2. Podporujete zavedení povinné volební účasti ve volbách i v referendech?
3. Podporujete aby státní příspěvek vyplácený politickým stranám činil 1 lev za každý, platný hlas získaný v parlamentních volbách ročně?

Všechny tři výše zmíněné otázky dostaly od účastníků se voličů kladnou odpověď. Otázky 1. a 3. získaly v referendu bezmála tříčtvrtinovou podporu (1. 71.95% 3. 72.16%) Lehce nižší podporu zaznamenala pouze otázka povinného hlasování (61.89%). Referendum však nesplnilo zákonem danou hranici 51% voličů o pouhých 12 tisíc hlasů kdy se referenda účastnilo 3,488,558 voličů, nicméně potřebných pro platnost referenda bylo 3,500,585. Neplatných hlasů, včetně těch vložených pouze bez obálky bylo 87,668, výsledek byl tedy velmi těsný. (Stoychev, 2016: 192) Ve veřejném prostoru se objevily spekulace, že toto může být předvojem pro možný vstup Trifonova do politického života, avšak tento případ nastal až o několik let později.

Toto referendum jsem zahrnul do mediální části zkoumající Trifonovu stranu z důvodu, že dobře zachycuje dva momenty, které jsou pro další působení strany důležité. Zaprvé zde můžeme pozorovat schopnost Trifonova, vstupovat do politického života a to aniž by byl členem libovolné strany, či otevřeně sympatizoval s nějakou z nich. Jeho enormně silný mediální obraz a míra expozice ve vysílání jeho pořadu se pro něj poprvé stává prostředkem voličské mobilizace. Druhým důležitým momentem je jeho otevřeně se vymezení proti tehdy vládnoucí straně GERB, na které Trifonov v budoucnu navázal při politické krizi v Bulharsku v roce 2021, kde opět využíval svých pořadů ke kritice Borisova a prezentaci svých osobních názorů. V květnu roku 2019 oznamuje Trifonov v jednom z dílů svého pořadu, že společnost BTV, na které se pořad vysílá, odmítla prodloužit kontrakt umožňující mu prezentovat pořad Slaviho show a pořad se chýlí ke konci.

Trifonova show se pravidelně vysílá až do konce července roku 2019. Ve svém posledním vysílání 4176. díle Slaviho show, Trifonov mimo loučení se s diváky zároveň v pořadu oznamuje svůj plánovaný vstup na politickou scénu. V průběhu pořadu Trifonov divákům oznamuje, že plánuje nastartovat nový televizní kanál. Trifonov v tomto díle mluví o své iniciativě při vyvolání referenda, které proběhlo v roce 2016 i o tom, jak se politické elity občanům vysmály, v kontextu neplatnosti referenda o pouze minimální počet hlasů. Svoje vyjádření ukončuje prohlášením, že má v plánu začít se svým vlastním „politickým projektem,..“ (Slavishow, 2019)

Následně zakládá svou vlastní televizní stanici s názvem 7/8 TV. První vysílání této televize začíná 4. listopadu 2019. Formát pořadů které se na této stanici vysílají se nese ve stejném duchu jako Trifonova dosavadní tvorba. Mimořádně oblíbený pořad Slaviho show, začíná opět ve stejném provedení pod lehce pozměněným názvem Večerní show Slaviho Trifonova. Trifonov zaznamenává s touto novou televizí u bulharské veřejnosti stejný úspěch jako doposud a hned průvodní díl má opět bezmála 1,5 milionu diváků. Z tohoto příkladu můžeme pozorovat, že se Trifonovi úspěšně podařilo udržet si své divácké publikum navzdory změně a skutečnosti, že se dříve pořad vysílal na jednom z hlavních komerčních kanálů v Bulharsku BTV. Tento televizní kanál se stává jedním z hlavních komunikačních prostředků Trifonových myšlenek po založení strany Ima takav narod i nadále.

Dalším momentem, který definuje Trifonovův komunikační styl, je míra jeho aktivity na sociální síti Facebook. Trifonov má na svém Facebookovém profilu k roku 2024 přibližně 670 tisíc sledujících, tedy dvojnásobek počtu který má Boyko Borisov. Stejně tak důležitá je i Trifonova přítomnost na této síti. Mimo svůj televizní pořad, se Trifonov zaměřil na tuto síť jako další svůj hlavní způsob komunikace. Tento fakt byl umocněn také skutečností, že během dvou let covidové pandemie, kdy Trifonov zaznamenal své největší úspěchy se svou stranou, byl vzhledem k lockdownům a omezenému pohybu obyvatel internet vhodným prostředkem pro komunikaci s veřejností.

Zajímavostí v případě Trifonova je jeho důraz na tuto sociální síť. Po svém vítězství ve volbách v červenci 2021 používá Facebook jako způsob oznamování všech událostí a jednání o podobě své vlády, či složení kabinetu, aniž by se účastnil skutečných jednání s představiteli jiných stran. Za 10 dní po volbách Trifonov nesvolal žádné oficiální

jednání s představiteli ostatních stran a komunikoval pouze se svými podporovateli přes Facebookovou funkci živého vysílání. (Hristov, 2023: 28)

Shrnutí

V případě Trifonova a jeho strany Ima takav narod se jednoznačně potvrzuje hypotéza usnadněného vstupu do médií či jejich přímé kontroly a řízení. Trifonov využil svého kapitálu coby populárního zpěváka a moderátora pro svůj vstup do politiky. Jeho strana má svůj vlastní televizní kanál s vysokou sledovaností, kde může Trifonov jako majitel a hlavní tvář většiny pořadů na stanici své myšlenky komunikovat přímo s diváky. Skrze tento prostředek se může vyhnout nepříjemným dotazům, či konfrontaci, se kterou by byl prezentován ve veřejnoprávních médiích či jiných komunikačních prostředcích.

Podobně tak využívá nad míru kterou můžeme běžně pozorovat u jiných politiků svůj profil na sociální síti Facebook, skrze kterou komentuje většinu událostí aniž by se prezentoval v tradičních médiích.

Druhá část hypotézy v případě Trifonova splňuje požadavky také, jelikož jeho PR tým i významní členové kteří měli vliv na formu jeho prezentace se skládali zejména ze samotných producentů a scenáristů jeho televizní stanice, kteří mají bohaté zkušenosti s prezentováním Trifonovy osoby.

3.2. Členské základny, územní struktury a stranická organizace

Strana od svého vzniku v roce 2020 udržovala informace ohledně politického vymezení a dalšímu vnitřnímu fungování strany a členské základny v tajnosti. Trifonov komunikoval své postoje skrze svůj noční pořad formou rozhovorů a kritizování současné situace v Bulharsku, nicméně mimo jeho anti-politickou a anti-establishmentovou linku jakékoli bližší informace o straně nesdělával. Tato politika „mlčenlivosti“, se však stala pro Trifonova problémem i po jeho politickém úspěchu, zejména po volbách v dubnu 2021 a dále v červenci 2021, kdy se svou stranou překvapivě zvítězil. Strana nevytvořila žádné územní struktury. Počet členů strany také není oficiálně známý, vzhledem k tomu, že Trifonov vnitřní fungování strany žádným způsobem nekomunikoval. Jelikož jsou informace o straně těžko dostupné, rozhodl jsem se ilustrovat tyto aspekty pomocí zaměření se na volby v roce 2021. V nich byl Trifonov donucen představit některé z členů a zároveň v nich můžeme vidět nedostatky, které tento postoj zaujatý lídrem přinesl.

Strana a tedy i Trifonov se v zásadě v rámci několika týdnů stali nejsilnější politickou silou v Bulharsku. V dubnu 2021 skončila strana Ima takav narod na druhém místě. Trifonov však stále mlžil ohledně případných osob které hodlá strana nominovat na posty ministrů, či premiéra. Vzhledem ke svému silně anti-politickému postoji, Trifonov také překvapivě odmítl, že by se v případě úspěchu své strany ujal premiérského křesla. Po třítydenním mlčení od konání voleb, se Trifonov konečně vyjádřil, že za stranu Ima takav narod, nominuje formálně, vzhledem k nedostatečnému počtu získaných křesel, na post předsedy vlády bulharskou šachistku Antoanetu Stefanovou. (Sofia Globe, 2021)

Po vítězných volbách v červenci 2021, se ocitla strana Ima takav narod na prvním místě ve volbách, a byla tak pověřena sestavením vlády. Trifonov své plány opět nekomunikoval do médií a pouze se po volbách vyjádřil na svém facebookovém profilu. Toto vyvolalo u ostatních stran, které byly otevřené standardním jednáním nechápavou reakci. Tam oznámil, že strana Ima takav narod nebude spolupracovat s žádnou z ostatních politických stran a namísto toho Trifonov sestaví vlastní tým expertů které navrhne na ministerské posty. Na pozici premiéra udělal Trifonov najednou změnu a

rozhodl se pro nominaci Nikolaje Vasileva, politika z tehdejší vlády strany Národní hnutí Simeona II. (BNT, 2021)

Vasilev byl v letech 2001-2003 na pozici ministra hospodářství. Poté byl v letech 2003-2005 na pozici ministerstva dopravy a komunikací a konečně v letech 2005-2009 na pozici ministra pro státní správu. (Webarchive, 2014)

Nominování takto politicky angažovaného člověka, který je navíc spjatý s politickou stranou Simeona II. se však setkalo u veřejnosti s velkou vlnou rozhořčení. Trifonov se proto rozhodl stáhnout hned o tři dny později po oznámení formy svého kabinetu Vasileva z pozice potenciálního premiéra. (Mediapool, 2021)

Trifonov se poté rozhodl nominovat 5. srpna na post premiéra Plamena Nikolova, bulharského podnikatele bez předchozích politických zkušeností a člena strany Ima takav narod. (Euractiv, 2021)

Trifonov byl však opět veřejností konfrontován pro své rozhodnutí nominovat do té doby prakticky neznámého člověka na post premiéra a podobně jako v případě výše zmíněného Vasileva, stáhl Nikolov svojí nominaci z údajně osobních důvodů o pět dní později. (Novinite.bg, 2021)

Po tomto neúspěchu již Trifonov odmítl dále pokračovat ve snaze sestavit vládu. Toto vyvolalo další předčasné volby v listopadu, kde strana ztratila velkou část své voličské podpory a propadla se až na páté místo se ziskem méně než 10% hlasů. V následujících koaličních jednáních se po neúspěchu strana rozhodla vstoupit do koalice se stranami Pokračujeme v změně, Demokratické Bulharsko a Bulharskou socialistickou stranou. O půl roku později však strana vystoupila z podpory vlády, kvůli neshodám ohledně nového státního rozpočtu, což vyvolalo další předčasné volby ve kterých již strana vypadla z parlamentu. (Reuters, 2021)

Shrnutí

Strana Ima takav narod, nevytvořila žádné územní struktury. Vzhledem k informačnímu embargu, které v zásadě Trifonov na vnitrostranické fungování strany uvalil není ani známý přesný počet členů strany. Vzhledem k malému počtu informací které jsou o straně dostupné, jsem zvolil analyzovat procesy strany při nominaci svých kandidátů na vládní posty.

Toto je jeden z mála případů kdy byl Trifonov donucen zveřejnit alespoň nějaké informace o kandidátech a složení jeho kabinetu. Na tomto příkladu jsou dobře zachycené dva momenty. Prvním z ním je skutečnost, že zvolení kandidáti jsou přímo nominováni Trifonovem, který měl hlavní slovo při jejich výběru.

Druhým momentem je názorná ukázka Trifonovy nepřipravenosti na tak markantní volební úspěch. Trifonov, začal s mobilizací starých kádrů z Národního hnutí Simeona II, což se však setkalo s kritikou jeho voličské základny, jelikož se do té doby prezentoval silně anti-politicky. Po pokusu nominovat zbrkle další kandidáty na post premiéra, které následně záhy opět stáhl, již ztratil podporu veřejnosti a na tento úspěch se mu již nepodařilo dále navázat.

3.3. Ideologické ukotvení

V úvodu jsem akcentoval Trifonovu personu jakožto známého moderátora a baviče. Jeho kariéra však začala zejména v hudebním prostředí s kapelou Ku-Ku Band v 90. letech minulého století. Trifonov i lidé okolo skupiny měli blízko k nacionalistickým názorům a k radikálně pravicové scéně. Již na konci 90. let minulého století podporuje Trifonov stranu Hnutí dne Sv. Jiřího jeho kolegy Dinova. Následně se v letech 1996-1998 část produkční skupiny rozhoduje pro vstup do politiky pod touto stranou. Trifonov se prozatím rozhoduje zůstat mimo politický život a zůstává pouze u hudební a televizní produkce. (KapitalInsights, 2021)

V tomto období Trifonov v této době kritizuje zejména období přechodu k demokracii, které v mnoha post-socialistických státech po roce 1989 vzbuzuje zklamání z řad veřejnosti, které měly často jiné představy o novém režimu. Trifonov zejména kritizuje korupci, organizovaný zločin a politické elity, které jsou podle jeho mínění pouhými, do sebe zahleděnými loutkami, které neslouží bulharskému lidu a pouze kradou. (Kourtova, 2012:1)

Před založením strany Ima takav narod se Trifonov v průběhu svého vystupování na veřejnosti nikdy nehlásil ke konkrétní politické straně a vždy si udržoval zejména silný anti-establishmentový názor. Po založení strany a zejména během politické krize v roce 2021, zůstal Trifonov věrný svému komunikačnímu stylu který praktikoval doposud. Programem a ideologií strany, bylo to, co řekl Trifonov během své *late-night show* či skrze své facebookové příspěvky.

Strana se nijak nevymezila na pravo-levé škále. Trifonov byl opakovaně novináři tázán, jaká je jeho politická afiliace, nicméně vždy se tyto dotazy setkaly pouze s velmi vágními odpověďmi. Při svém prvním interview které proběhlo až měsíc po volbách v dubnu roku 2021, kde skončila jeho strana na druhém místě, se Trifonov vyjádřil pouze v několika málo heslech. Ve svém pořadu se Trifonov zejména vymezoval proti vládnoucímu GERBu, ale i proti všem ostatním politickým stranám. Trifonov se i po svém úspěchu vyjádřil ke svým cílům v politice jen velmi stručně. Mimo vágní anti-

korupční a anti-elitářskou platformu se konkrétně vyjádřil jen k několik málo bodům, které považuje za své hlavní cíle.

Jedním z těchto bodů je například snaha o využívání celostátních referend v otázkách které považuje za důležité. Jedním z nich je například proměna bulharského politického systému na prezidentskou republiku, systém povinného hlasování, či snížení státního příspěvku pro strany za získané hlasy ve volbách. Vidíme, že tyto body jsou velmi podobně těm které Trifonov akcentoval v neúspěšném referendu z roku 2016.

Zajímavým momentem který měl vliv na úspěch strany byla pandemie koronaviru. Trifonov opakovaně kritizoval přístup vládnoucí strany GERB k řešení situace okolo pandemie a kritizoval opatření která byla přijata jako buď nedostatečná, nebo naopak nesmyslná či minoucí se účinkem. Zároveň i balancoval na hraně konspiračního narativu. I když se sám nevyjadřoval zda osobně věří konspiračním teoriím týkajících se pandemie, nechával ve svém pořadu prostor osobám z tohoto prostředí, jako například doktoru Atanasu Mangarovovi, který opakovaně kritizoval vládní řešení. (Marinov, Popova 2022: 229)

Na dotaz kde strana stojí na pravo-levé škále, Trifonov neodpověděl, nicméně se dále vymezil proti progresivnímu zdanění, a Istanbulské úmluvě. Vzhledem k těmto pozicím se nechal Trifonov slyšet, že strana je tedy „spíše konzervativní,„ (Dnevnik, 2021) Další aktér strany Ima takav narod a jeden ze scénáristů Trifonových pořadů Toško Jordanov, popsal stranu také jako příklánějící se konzervatismu, vzhledem k ochotě přidat se v Europarlamentu do frakce ECR (*European Conservatives and Reformists*) jelikož to je dle jeho slov „ideologie zdravého rozumu,„ (CET, 2023)

Shrnutí

V případě strany Ima takav narod, se předpoklad chybějící ideologické linky, kterou by strana dlouhodobě předkládala jednoznačně naplňuje. Trifonov původně odmítal jakkoli prezentovat své postoje, mimo to, že hodlá GERB zbavit moci. Donucen se po úspěchu ve volbách aspoň základně vymezit, se Trifonov vyjádřil, že jeho strana tíhne ke konzervatismu. Nejsilnějším prvkem jeho rétoriky, je však anti-establishmentový a populistický charakter jeho vyjádření.

Názory a pozice Trifonova, jsou výhradně jeho osobními názory, které prezentuje ve svých zábavních pořadech. Dalším prostředkem kterým prezentuje své názory je svérázný styl komunikace skrze příspěvky na svém osobním profilu na sociální síti Facebook. Trifonovou velkou devízou bylo v době největšího úspěchu jeho strany také prostředí konspiračních teorií, zejména v období pandemie kroroanviru. Trifonov sám očkovaní podstoupil a formálně veřejnost od vakcinace neodrazoval, nicméně do svých pořadů zval známé odpůrce covidových opatření i očkovaní.

Druhá část hypotézy se rovněž v případě strany potvrzuje. Trifonovi se podařilo zajistit ve svých prvních volbách druhou příčku, na což navázal o 3 měsíce později vítězstvím ve volbách v červenci 2021. Strana rychle mobilizovala nespokojené voliče skrze Trifonovo mediální působení, umocněné zvýšenou konzumací těchto médií během pandemie. Po tomto úspěchu však strana nedokázala na tento zisk již dále navázat, a o rok později v říjnových volbách roku 2022, nesplnila ani zákonem danou čtyřprocentní hranici pro vstup do parlamentu.

3.5 Závěrečné shrnutí – Ima takav narod

V případě Slaviho Trifonova a jeho strany Ima takav narod, se *bussiness-firm party* model který představili Hopkin a Paolucci zcela naplňuje. Strana vznikla v turbulentním období bulharské politiky. Trifonov stranu založil z vlastní iniciativy a zdroje k založení strany byly rovněž jeho z jeho dlouhodobého působení na hudební a televizní scéně. Trifonov při své prezentaci využil své osoby populárního baviče, kterou použil jako prostředek ke své mobilizaci voličů a prezentaci svých politických názorů.

Velkou devízou pro Trifonova byla skutečnost, že souběžně se založením strany Ima takav narod, založil i vlastní stranický televizní kanál, čímž se odprostil od společnosti BTV, na které se jeho pořad vysílal, ale byl omezen v prezentaci stranického narativu. Zároveň se Trifonovi podařilo si udržet své publikum, které se úspěšně podařilo přesunout na kanál 7/8 TV, který Trifonov vlastní. Druhým jeho komunikačním prostředkem byla sociální síť Facebook, kde komunikoval i tak důležitá sdělení, jako formu svého vládního kabinetu v případě výhry ve volbách a zároveň odmítal jakékoli oficiální stranické jednání s jinými stranami.

Strana rovněž neměla žádný ucelený program v době svého největšího rozmachu a veškerá sdělení jakéhokoli vymezení byla Trifonova osobní vyjádření v médiích v několika málo bodech. Mezi ty patřila například ochota vyvolávání celostátních referend v otázkách které považuje Trifonov osobně za důležitá, systém povinné účasti ve volbách, či snížení počtu poslanců v bulharském parlamentu. Hlubší ideologická linka ve straně zcela chyběla.

Trifonov byl zároveň hlavní rozhodující silou při vybírání stranického personálu či členů. Hlavní hybnou silou ve straně byl zejména Trifonov sám v kombinaci se scenáristy a producenty - kteří byli členy a zároveň zaměstnanci jeho soukromého televizního kanálu. Na tomto příkladu zároveň vidíme, že strana i velmi dobře kopíruje organizační aspekt podobný firmě. Na významné politické pozice chtěl Trifonov dále nominovat jím sestavený tým expertů kteří by zastávali ministerské a další významné posty. V některých případech se však ukázala nepřipravenost Trifonova a jeho týmu na

tak rychlý a významný úspěch ve volbách což vedlo k několika proměnám v daných nominovaných osobnostech.

Trifonov zároveň ztratil část podpory veřejnosti, když velkou část osob které měly být určeni na vysoké politické posty byli lidé, kteří byli již dříve součástí politického života ve straně Národní Hnutí Simeona II. ačkoli Trifonov protěžoval ve svých vyjádřeních silně anti-politickou a anti-establishmentovou linku. Strana po svém úspěchu během politické krize v Bulharsku v letech 2021-2022 dostala příležitost sestavit vládu, nicméně vzhledem k Trifonovým vyjádřením měla velmi slabý koaliční potenciál. Po neúspěšných volbách v říjnu 2022 strana dokonce ani nenaplnila 4% hranici nutnou pro vstup do bulharského parlamentu, ačkoli rok předtím zvítězila ve volbách v červenci 2021 se ziskem 23,78%. Strana se v posledních parlamentních volbách v dubnu 2023 s těsným výsledkem vrátila zpět do parlamentu se ziskem 4.11%. Současné průzkumy veřejného mínění napovídají že silnější úspěch strany se neočekává ani v příštích parlamentních volbách.

Pro důvody které jsem shrnul výše můžeme tvrdit se strana naplňuje všechny předpoklady, které by se daly očekávat u strany politického podnikatele, od klíčové role jejího lídra-zakladatele, absenci územních struktur, k přímému vstupu do médií skrze soukromou mediální společnost lídra až po ideologické vyprázdnění.

4. Závěr práce

Tato bakalářská práce se zabývala dvěma stranami z prostředí bulharské politiky, které jsou silně personalizované. Pro identifikaci charakteru těchto stran se nabízelo jejich přirovnání k *business-firm party* modelu, který ve své práci popsali autoři Hopkin a Paolucciová, neboli strany typu firmy. Mým cílem v této práci bylo zjistit, zda strany odpovídají tomuto představenému modelu.

V teoretickém úvodu pro tuto práci, jsem popsal *business-firm party* model, tak jak byl autory poprvé představen. Následně jsem shrnul odbornou literaturu dalších autorů, kteří se věnovali podobnému charakteru stran, či autory navazujícími na původní práci. Na základě tohoto souhrnu, jsem pro potřeby práce sestavil v metodologické části hypotézy, které odpovídají dosavadnímu akademickému diskurzu o tomto fenoménu a srovnával jsem je s poznatky, které jsem zkoumal u jednotlivých stran.

Jednalo se konkrétně o strany GERB - *Občané za evropský rozvoj Bulharska* a Ima takav narod - *Je takový národ*. Důvody pro zvolení jmenovitě těchto dvou stran byly následující. Strana GERB, která vznikla v roce 2006 v čele s jejím lídrem a zakladatelem Bojkem Borisovem, má silnou kontinuitu a vládne v Bulharsku s malými přestávkami již 15. rokem. Druhým zkoumaným subjektem byla relativně nová strana Ima takav narod - populárního zpěváka, baviče a moderátora Slaviho Trifonova. Tato strana vznikla v roce 2020 a záhy v roce 2021 se jí podařilo zvítězit v parlamentních volbách nad výše zmiňovanou stranou GERB.

Ve své práci jsem se zaměřil na čtyři rysy, které považuji za klíčové a nesou společné znaky jak v *business-firm party* modelu tak i v dalších konceptech personalizovaných stran. První zkoumanou částí, byl původ a vznik politických stran. Hypotézu č. 1 tedy: „*Pokud má strana odpovídat konceptu strany typu firmy, je jejím zakladatelem v ideálním případě její současný lídr. Strana byla založena z jeho osobní iniciativy a definoval její podobu.*“, výzkum v obou případech potvrzuje. Oba lídři splňují svoji zakladatelskou roli a jsou stále předsedy svých stran. Ve straně GERB byl vzhledem

k probíhajícímu mandátu Borisova v začátcích předsedou Cvetanov, neformálním lídrem byl však od začátku Borisov.

Hypotéza č. 2 *„Zakladatel a lídr strany využil svých osobních prostředků k založení strany a k její další funkci. Jedná se v této otázce jak o finanční zdroje, tak i o neformální kontakty a osobní vliv.“*, se potvrzuje v obou případech shodně - a to jen částečně. Ani jeden ze zakladatelů neměl k dispozici obrovské finanční prostředky po vzoru Berlusconiho, na jehož příkladu *business firm party* model vzniknul, klíčová však byla jejich organizátorská role v začátcích strany, řada neformálních kontaktů a silné osobní charisma kterým zaujali své voliče.

V části zaměřující se na média jsem opět našel v obou případech shodu s *business-firm* modelem. Hypotézu č. 3 *„Zakladatel strany má snadný přístup do mediálního prostoru. Vlastní mediální společnost, či je jeho přítomnost v mediálním prostoru ovlivněna jeho vlivem nad rámec ostatních veřejných osob.“*, potvrdil výzkum v obou případech.

Hypotézu č. 4 *„V dané straně se angažuje velké množství vnějších expertů či PR specialistů z mediálního prostředí kteří mají zajistit lidrovi prezentaci.“*, na základě výzkumu shledávám potvrzenou zcela v případě Trifonova, avšak pouze částečně v případě Borisova a to z důvodu, že využil spíše spojení s jejich vedoucími. V Trifonově případě je scénářistický tým jeho pořadu její přímou součástí.

V případě strany GERB využil průvodně Borisov svého charismatického vystupování v tradičních médiích pro atrakci voličů, což mu bylo umožněno jeho účastí v politice a dále jeho působením na pozici starosty Sofie. Při svém etablování se na politické scéně využil Borisov řady neformálních spojení – například s vlastníkem médií Deljanem Peevskim. Zároveň Borisovův vstup do politiky kopíruje křivku snížené kvality mediální svobody v zemi. V případě Trifonova se jedná o mnohem direktnější vstup do mediálního prostoru. Slavný zpěvák a moderátor nejsledovanějšího večerního pořadu *Slaviho show* měl během své bezmála 30. leté kariéry enormně silný mediální obraz. Jeho působení na obrazovkách používal mimo jiné i ke komentáři politických událostí v zemi, v odlehčené a satirické formě. V roce 2016 se mu podařilo, i díky jeho pořadům, sesbírat podpisy nutné pro vyvolání celostátního referenda. Tento moment ukázal jak jeho prezentace v médiích, může sloužit k úspěšné voličské mobilizaci. Podobnou křivku kopírovala jeho strana i po svém vzniku, kde komunikoval

s veřejností ale i zbylými politickými stranami výhradně přes jeho soukromý televizní kanál 7/8 TV.

V otázce členských základů a územních struktur již vidíme ve zkoumaných stranách rozdíl. Hypotézu č. 5 „*Zakladatel se vyhýbá tvorbě členských základů a územních struktur, či je jejich vliv naprosto marginální a nemá na rozhodovací mechanismy ve straně prakticky žádný vliv.*“, V případě strany Ima takavý národ se tato hypotéza zcela potvrzuje. V případě GERBU se však tato hypotéza vyvrací. Strana GERB se rozhodla pro vznik územních struktur, a disponuje poměrně robustní členskou základnou.

Hypotéza č. 6 „*Pokud v čase proběhne proces institucionalizace strany a tyto struktury vzniknou, zakladatel si nadále ponechá silný neformální vliv na tyto struktury a reálná demokracie v těchto strukturách bude silně potlačena ve prospěch zakladatele a nebude odpovídat reálným stanovům strany.*“, se však již opět potvrzuje v obou případech.

Borisovova pozice je stále uvnitř strany velmi silná a moc se centralizuje zejména okolo jeho osoby a orgánu Výkonné komise. Borisov má výjimečný vliv uvnitř strany i když se nejedná o prakticky neomezený vliv kterým disponuje ve své straně Trifonov.

V případě Trifonova také žádné územní struktury neexistují a informace o vnitrostranickém fungování strany jsou prakticky nedostupné. Strana Ima takavý národ odpovídá mnohem lépe modelu i v organizačním aspektu díky zaměstnancům společnosti 7/8 TV kteří jsou přímo členy strany.

Rozdíl vidíme v otázce ideologického vymezení. Hypotéza č. 7 „*Strana není hlouběji ideologicky ukotvena. Cíle strany jsou vágní a spíše reagují na aktuální problémy. Je ideologicky pružná, cíle a rétorika strany odpovídá aktuální společenské poptávce.*“, se zcela potvrzuje u Trifonova ale v případě Borisova je částečně vyvrácena. Strana GERB původně stála zejména na osobním charismatu a vyjádřeních Borisova, kterým tímto stranu v začátcích definoval a dával důraz zejména na anti-korupční rétoriku. Borisov se prezentoval jako muž lidu, který je oddělen od špinavého prostředí politiky. Strana ale časem prošla institucionalizací, a nestojí pouze na osobních vyjádřeních lídra, ačkoli Borisov je stále její hlavní tváří. V případě Trifonova ideologická linka zcela chyběla. Za stranu mluvil prakticky výhradně Trifonov ve svých televizních pořadech či na svých sociálních sítích. Jeho cíle jsou mimo anti-korupční a anti-establishmentové linky vágní. Před volbami v roce 2021 se Trifonov odmítal jakkoli vyjádřit k cílům strany až

na ochotu odstavit od moci GERB a nepříliš jinak tomu bylo i po jeho úspěchu ve volbách.

Hypotéza č. 8 „*Strana nemá silné pevné jádro voličů, kteří stranu volí dlouhodobě a jsou ve volbách loajální.*“, se opět zcela potvrzuje v případě strany Ima takav narod, ale naopak je vyvrácena v případě GERBu. Trifonova strana se v rámci několika měsíců ocitla na první příčce ve volbách, avšak již v následujících volbách strana ztratila značnou část podpory a v roce 2022 dokonce vypadla z parlamentu. Naopak strana GERB vykazuje stabilitu napříč krizemi a dosahuje stálých výsledků, jak v parlamentních, tak lokálních volbách.

V práci jsem došel k závěru, že strana GERB splňuje *bussiness-firm party* model jen částečně a to zejména v otázce klíčové role jejího lídra který stranu v začátcích formoval a jeho strana je i dodnes silně personalizovaná. Strana je populistická, nicméně její vymezení nestojí pouze na vyjádřeních Borisova a stejně tak časem dala strana za vznik členským základnám a místním strukturám, ačkoli má Borisov výjimečnou moc ve straně a jejich orgánech. Strana Ima takav narod, Slaviho Trifonova splňuje prezentovaný model mnohem lépe a to včetně organizačního aspektu který připomíná firmu více než u Borisova. Trifonov také neměl k dispozici masivní finanční prostředky, nicméně strana stojí zcela na jeho osobě a jeho mediální prezentaci. K jeho straně zároveň patří soukromá televizní společnost, jejíž majitelem je předseda strany. Hlubší ideologické vymezení u Trifonova rovněž zcela chybí. Strana nevybudovala místní struktury a klíčovou osobou v celém projektu je sám Trifonov.

Summary

This bachelor's thesis aim was to examine two parties from the Bulgarian political system, that are highly personalized. In order to describe their characteristics, the best example was the bussiness- firm party model, that the authors Hopkin and Paolucci have described in their work. My goal was to establish whether these two parties fit the presented model.

In the theoretical introduction for this thesis, I described the bussiness firm party model as it was described by its authors. I then made a literature review of other authors who also examined other forms of personalist parties or followed the work of the original authors. According to this litarature review I assembled a series of hypotheses in the methodological part of my thesis that fit the observed phenomenon and I evaluated whether they fit the bussiness-firm party model.

The examined parties were GERB – Citizens for European development of Bulgaria and Ima takav narod – There is such a people. The reasons for choosing said parties were the following. The party GERB, which was founded in 2006 with its leader Boyko Borisov has a strong continuity and has governed the country with little pauses for 15 years now. The other party, Ima takav narod is represented by the popular singer, entertainer and TV show host Slavi Trifonov. This party was founded in 2020 and in the 2021 Parliamentary election saw great success and defeated the governing GERB.

In my thesis I focused on four parts that are in my opinion crucial to understanding their function and to examine them through the prism of the bussiness firm party model or in other types of personalist party types. The first examined part, was the origination and founding of said parties.

Hypothesis n.1 *„If the party is to fit the bussines firm model its founder should ideally be its current leader. The party was founded on his own initiative and he defined its form.,* is proven to be true in both of the cases.

Hypothesis n.2 „*The founder used his personal means whether financial or other – such as informal contacts or his personal influence – to his advantage in founding the party.*„ is proven to be true in said cases as well - however only partly.

Both of the leaders fit the description of the model, as they were both crucial in the establishment of the party. While none of the two had the huge financial background that Berlusconi – who was the example in the author's work – had, they were both crucial to the organizational aspect of founding the party and their charisma was their main aspect through which they lured their voters.

In the part of the examination that focused on their media presence I once again established that both of the leaders fit the hypothesis n.3 „*The founder can access the media easily. He either owns a media outlet himself, or his appearance in the media is made easier by his status to a higher extent than that of other public personas.*„, but in the case of hypothesis n.4 „*There is a large amount of external experts or PR specialists in the party from the media landscape that are actively benefiting the leader in his presentation.*„, I established that GERB fits the description of it partly, due to the fact that the PR specialists are not directly involved in the party as is the case with Trifonov's subject.

In the case of Borisov, he used the existing media to attract voters to his party. After establishing himself on the political scene, he benefited from a large number of informal personal connections, namely for example the media mogul Delyan Peevski. Borisov's entry in the political landscape of the country is also correlated with its degrading level of media freedom. In the case of Trifonov, we can observe a much more direct entry into the world of media. The famous singer and the narrator of the most viewed show – *Slavi's show* – had an enormously strong media presence during his career that spans nearly 30 years. He used his TV show to – amongst other things – comment on the political news in the country, in a lighthearted and satirical way.

Trifonov managed to use his show to gather enough signatures to trigger the 2016 Bulgarian referendum. As we can see from this action, he was able to transform his television persona support into an actual one and mobilized his fans to vote. A similar style was adopted by Trifonov, once he officially entered the political arena, when he once again used his privately owned TV channel 7/8 TV to gather support and bring his supporters to the polls.

In the case of the member bases and local structures we can already see a difference between the two parties. Hypothesis n.5 *„The founder refuses to build local structures or member bases, or their influence on the party is minimal and do not have any effect on the party's direction.,* is true for Trifonov's party but is disproven in the case of GERB as it has created those. Hypothesis n.6 *„If the process of institutionalization does occur in time and party structures emerge, the leader will keep his exceptional influence on those and actual party structure will still heavily favor the leader.,* is again proven to be true for both subjects.

GERB decided to create local structures and it also boasts a significant member base. Borisov's position inside the party is still exceptionally strong and the power is concentrated around him and the Executive Commission. While his position is very strong, it is not absolute as is the case with Trifonov. Both parties resemble a structure similar to a company rather than a political party. In the case of Trifonov's party, there are no local structures and any information regarding the internal processes of the party is essentially unavailable.

We can also see a difference in the matters of their ideological position. I came to the conclusion that hypothesis n.7 *„The party has no coherent ideological narrative. The party's goals and aims are vague; the party as a whole is very flexible in its narrative and reacts to the current public demand.,* is proven to be true in case of Ima takav narod, but it is partly disproven in the case of GERB. In the case of hypothesis n.8 *„The party lacks a strong core of voters who keep voting the party and stay loyal to it.,* the conclusions are different for the parties again as it is true for Ima takav narod, but fully disproven in the case of GERB.

GERB did rely on Borisov's personal statements in the beginning and his strong anti-corruption rhetoric. Borisov presented himself as a man that is one of the people and not tainted by politics. However over time the party went through the process of institutionalization and it does not rely only on Borisov's personal statements now, even though he is still its main speaker. In the case of Trifonov we can see a total lack of any ideological consistency. The opinions of the party, were essentially his own and he presented them via his TV show and on his personal social media accounts. His ideological stances are vague except for his anti-corruption and anti-political rhetoric.

He refused to elaborate on his plans, should he win the 2021 election, except for saying that he is going to stop GERB.

I concluded in my thesis that the GERB party fits the business-firm model only partly, especially in its significant role of its leader who formed the party in the beginning and kept it highly personalized. The party kept its populist rhetoric however it does not rely purely on Borisov's personal statements. The party also created local structures and a strong member base even though Borisov kept his extraordinary position in the party. The party *Ima takav narod*, fits the model much better. Trifonov also did not have a massive financial background however the party is completely reliant on him for its statements and presentation. He also owns his own private TV company, which became the party's main communication channel. A deeper ideological position is also absent in Trifonov's party. The party does not have any local structures and the main person in this political project is Trifonov himself.

Literatura a zdroje:

DUVERGER, Maurice. *Political parties: their organization and activities in the modern stat.* 1954.

KIRCHHEIMER, Otto. 6. The Transformation of the Western European Party Systems. In: *Political Parties and Political Development. (SPD-6)*. Princeton University Press, 2015. p. 177-200.

HOPKIN, Jonathan; PAOLUCCI, Caterina. The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy. *European journal of political research*, 1999, 35.3: 307-339.

KOPEČEK, Lubomír, et al. *Já platím, já rozhoduji! Političtí podnikatelé a jejich strany*. P Publishing, 2018.

BARNDT, William T. Corporation-based parties: the present and future of business politics in Latin America. *Latin American Politics and Society*, 2014, 56.3: 1-22.

LEVITSKY, Steven, et al. (ed.). *Challenges of party-building in Latin America*. Cambridge University Press, 2016. str. 356-382

VERCESI, Michelangelo. Owner parties and party institutionalisation in Italy: is the Northern League exceptional?. *Modern Italy*, 2015, 20.4: 395-410.

MAZZOLENI, Oscar; VOERMAN, Gerrit. Memberless parties: Beyond the business-firm party model?. *Party Politics*, 2017, 23.6: 783-792.

HOPKIN, Jonathan; PAOLUCCI, Caterina. The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy. *European journal of political research*, 1999, 35.3: 307-339.

PEEVA, Ralitsa. Electing a Czar: the 2001 elections and Bulgarian democracy. *E. Eur. Const. Rev.*, 2001, 10: 51.

BANKOV, Petar. "The Fireman's Ball in Bulgaria? A Comparison Between Sergey Stanishev and Boyko Borisov." *Party Leaders in Eastern Europe: Personality, Behavior and Consequences* (2020): 43-66.

KEMENTCHEDJHIEVA, Yova. Code-switching as strategically employed in political discourse. *Lifespans and Styles*, 2016, 2.1: 3-9.

KANEV, D. (2010). Political change in Bulgaria: interpreting the 2009 General Election results. *SEER: Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 13(1), 41–54. <http://www.jstor.org/stable/43293345>

COOPER, Luke. "Analysing Governing Practices in Bulgaria, Romania, Czech Republic and Slovakia." *Authoritarian Protectionism in Central, Eastern and South-Eastern Europe: Diversity, Commonality and Resistance*. LSE IDEAS, 2021. Dostupné z webu: <http://www.jstor.org/stable/resrep45144.11>.

LEVITT, B. and Kostadinova, T., 2014. Personalist Parties in the Third Wave of Democratization: A Comparative Analysis of Peru and Bulgaria. *Politics & Policy*, 42(4), pp.513-547.

BANKOV, Petar. The Fireman's Ball in Bulgaria? A Comparison Between Sergey Stanishev and Boyko Borisov. *Party Leaders in Eastern Europe: Personality, Behavior and Consequences*, 2020, 43-66.

CUNNINGHAM, Benjamin, et al. No Country for Young Men (or Women). *New Eastern Europe*, 2015, 01 (15): 124-130.

VALKOV, Ilya. "Methodologies for Measuring Media Freedom. The Bulgarian Case (Comparative Analysis of the Methodologies Used by Freedom House, Reporters Without Borders, CMPF, IREX, and AEJ-Bulgaria)." *Годишник на УНСС* 1, no. 1 (2020): 139-165.

SLAVTCHEVA-PETKOVA, Vera. "Post-Truth" Politics, Journalistic Corruption and the Process of Self-Othering: The case of Bulgaria. *Journalism Studies*, 2018, 19.13: 1980-1990.

KOLEV, Kiril. Bulgaria: electoral volatility, polarization and financial deficits lead to reduction in clientelism. *Research and Dialogue on Programmatic Parties and Party Systems Case Study Reports*, 2012, 40.

KARASIMEONOV, Georgi. *The party system in Bulgaria*. na, 2004.

ZANKINA, Emilia, et al. Populism, voters and cleavages in Bulgarian politics. *Politologický časopis-Czech Journal of Political Science*, 2017, 24.1: 61

MESEŽNIKOV, Grigorij; GYÁRFÁŠOVÁ, Oľga; SMILOV, Daniel. Populist politics and liberal democracy in Central and Eastern Europe. *IVO (IPA) working paper series, Bratislava, 2008.*

GUROV, Boris; ZANKINA, Emilia. Populism and the construction of political charisma: Post-transition politics in Bulgaria. *Problems of Post-Communism*, 2013, 60.1: 3-17.

POP-ELECHES, G. (2010). THROWING OUT THE BUMS: Protest Voting and Unorthodox Parties after Communism. *World Politics*, 62(2), 221–260.

<http://www.jstor.org/stable/40646200>

OTOVA, Ildiko; STAYKOVA, Evelina. Antiestablishment populism in Bulgaria: mainstreaming in the digital era. *Journal of Contemporary European Studies*, 2024, 1-10.

IVANOVA, Daniela. Confounding the Voter: Political Corruption in Late Democratizers. *Südosteuropa. Zeitschrift für Politik und Gesellschaft*, 2013, 01: 114-145.

PETROVIĆ, Nikola; RAOS, Višeslav; FILA, Filip. Centrist and radical right populists in Central and Eastern Europe: Divergent visions of history and the EU. *Journal of contemporary European studies*, 2023, 31.2: 268-290.

BERGMAN, Torbjörn; ILONSZKI, Gabriella; HELLSTRÖM, Johan. Coalition Politics in Central Eastern Europe: Governing in Times of Crisis. 2024. 62

TODOROV, Antonij - Граждани, партии, избори в България 1879 – 2009. София, Изток – Запад 2010. 440

JOVČEVA, Teodora - Персонализация на политическите партии в България, Софийски университет "Св. Климент Охридски" 2020: 107

ANGELOV, Borislav. *Ornament because of crime: learning from Mafia Baroque*. 2019. PhD Thesis. Massachusetts Institute of Technology. 10

HOPKIN, Jonathan; PAOLUCCI, Caterina. The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy. *European journal of political research*, 1999, 35.3: 307-339.

MARINOV, Nikolay; POPOVA, Maria. Will the real conspiracy please stand up: Sources of post-communist democratic failure. *Perspectives on Politics*, 2022, 20.1: 222-236.

STOYCHEV, Stoycho P. The 2016 referendum in Bulgaria. *East European Quarterly*, 2017, 45.3-4: 187-194.

BANKOV, Petar; GHERGHINA, Sergiu; SILAGADZE, Nanuli. Walking the Walk or Just Talking the Talk? VMRO-BND's Efforts to Become a Mass Party. *Politics and Governance*, 2021, 9.4: 307-316.

HRISTOV, Ivaylo. Institutional Risks in Bulgarian Political Life: 2020-2022. *Science. Business. Society.*, 2023, 8.1: 28-30.

KOURTOVA, Plamena. *Slavi Trifonov and the commodification of nationalism: Popular culture, popular music, and the politics of identity in postsocialist Bulgaria, 1990–2005*. The Florida State University, 2012

Online zdroje:

BTV Novinite, Окончателно: Отказват регистрация на партия "Няма такава държава", 21.01.2020 [cit. 2024-04-22] Sofie, Bulharsko [online] Dostupné z: <https://btvnovinite.bg/bulgaria/okonchatelno-otkazvat-registracija-na-partija-njama-takava-darzhava.html>

GERB, *Устав на III ГЕРБ*, пр. Stanovy politické strany GERB 07.07.2019 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-05] [online] Dostupné z webu: <https://www.gerb.bg/bg/pages/ustav-ppgerb-89.html>

Politico, Elusive showman Trifonov holds keys to power in Bulgaria, 09.07.2021 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-22] [online] Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/slavi-trifonov-bulgaria-elections-boyko-borissov/>

Slavishow, *През септември стартира събирането на подписи за референдум* [cit. 2024-04-22] 31.07.2015 Sofie, Bulharsko [online]

Dostupné z: <https://www.slavishow.com/през-септември-стартира-събирането-и/>

Slavishow, *Слави Трифонов обяви какво следва* 31.07.2019 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-22] [online]

Dostupné z: <https://www.slavishow.com/слави-трифонов-обяви-какво-следва/>

KapitalInsights.com *The rise of the showman* 13.04.2021 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-22] [online]

Dostupné z:

https://kinsights.capital.bg/politics_and_society/2021/04/13/4197799_the_rise_of_the_showman/

Dnevnik.bg *Слави Трифонов: Утре или след година ГЕРБ ще бъдат изчегъртани, логично е* 08.05.2021 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-22] [online] Dostupné z:

https://www.dnevnik.bg/biznes/intervju/2021/05/08/4207359_slavi_trifonov_utre_ili_sl_ed_godina_gerb_shte_budat/

CET, 2023, *Bulgaria's ITN wants to join ECR Party family* 15.12.2024 Brusel, Belgie [cit. 2024-04-22] [online]

Dostupné z: <https://centraleuropeantimes.com/2023/12/bulgarias-itn-wants-to-join-far-right-eu-party/amp/>

Sofia Globe: *Bulgaria: Trifonov says will not seek to get government approved* 26.04.2021 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-22] [online]

Dostupné z: <https://sofiaglobe.com/2021/04/26/bulgaria-trifonov-says-will-not-seek-to-get-government-approved/>

BNT, ИТН правят правителство сами, Трифонов предлага Николай Василев за премиер 12.07.2021 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-22] [online]

Dostupné z: <https://bntnews.bg/news/itn-pravyat-pravitelstvo-sami-trifonov-predlaga-nikolai-vasilev-za-premier-1162183news.html>

webarchive.org, 2014 [cit. 2024-04-22] [online] *Профил на Николай Василев*
<https://web.archive.org/web/20141016212850/http://personi.dir.bg/person.php?id=50>

Mediapool.bg *Слави Трифонов оттегля Николай Василев и ще предложи нов кабинет* 15.07.2021 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-05] [online]

<https://www.mediapool.bg/slavi-trifonov-otteglya-nikolai-vasilev-i-shte-predlozhi-nov-kabinet-news324231.html>

Euractiv.com *Little known businessman Plamen Nikolov nominated as Bulgaria's prime minister* Brusel, Belgie [cit. 2024-04-05] [online]

Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/elections/news/little-known-businessman-plamen-nikolov-nominated-as-bulgarias-prime-minister/>

Novinite.bg, ITN Prime Minister Plamen Nikolov Withdraws his Candidacy 11.08.2021 [cit. 2024-04-05] [online] Dostupné z: <https://www.novinite.com/articles/210693/ITN+Prime+Minister+Plamen+Nikolov+Withdraws+his+Candidacy>

Reuters, *Bulgaria's ITN party exits coalition government* 08.06.2022 Londýn, Velká Británie [cit. 2024-04-05] [online] Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/bulgarias-itn-party-exits-coalition-government-2022-06-08/>

Reporters Without Borders, *World Press Freedom Index - 2008*, 2008 [cit. 2024-04-08] [online]

Dostupné z : <https://rsf.org/en/index?year=2008>

Reporters Without Borders, *World Press Freedom Index - 2009*, 2009 [cit. 2024-04-08] [online]

Dostupné z : <https://rsf.org/en/index?year=2009>

Reporters Without Borders, *World Press Freedom Index - 2010*, 2010 [cit. 2024-04-08] [online]

Dostupné z : <https://rsf.org/en/index?year=2010>

Reporters Without Borders, *World Press Freedom Index - 2018*, 2018 [cit. 2024-04-08] [online]

Dostupné z : <https://rsf.org/en/index?year=2018>

Reporters Without Borders, *World Press Freedom Index - 2019*, 2019 [cit. 2024-04-08] [online]

Dostupné z : <https://rsf.org/en/index?year=2019>

Reporters Without Borders, *World Press Freedom Index - 2013*, 2013 [cit. 2024-04-08]

[online]

Dostupné z : <https://rsf.org/en/index?year=2022>

OOCRП: *Bulgaria: The public, violent side of private security* Sofie, Bulharsko

1.1.2010 [cit. 2024-04-08] [online] Dostupné z webu:

<https://www.occrp.org/en/security-chaos/bulgaria-the-public-violent-side-of-private-security>

Vesti.bg - Седем деца загинаха пред 'Индиго' 21.12.2001: 1 Sofie, Bulharsko [cit. 2024-04-08] [online]

Dostupné z: <https://www.vesti.bg/novini/sedem-deca-zaginaha-pred-indigo-353771>